

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Historiae Ecclesiasticae Pars ...

Historiae Ecclesiasticae Pars Tertia, Qva Continentvr Hermiae Sozomeni
Salaminij lib. 9. Euagrij Scholastici Epiphanensis lib. 6

Christopherson, John

[Köln], 1569

Hermiae Sozomeni Salaminii Historiae Ecclesiasticae Liber Qvintvs.

urn:nbn:de:hbz:466:1-12718

HERMIAE SO-

ZOMENI SALAMINII HI-

STORIAE ECCLESIASTI-

CAE LIBER QUINTVS.

*De Iuliani praeuaricatoris defectione, & morte
Imperatoris Constantij. CAP. I.*

VM in ecclesia versus Orientem he-
res hoc modo gesta sunt, Iulianus
Cæsar, Barbaris, qui propter Rhenū
incolunt, prælio deuctis, multos eo-
rum interfecit, alios viuos cepit.
Qui cum id temporis perillustris vi-
deretur, & propter modestiā & sua-
uitatem morum militibus admodū

charus esset, ab illis Augustus declaratus est. Atque nulla,
vt est perisimile, de hac re excusatione purgationeue apud
Constantium vsus, magistratus ab eo constitutos mu-
tauit, literasque illius, quibus Barbaros Romam ad bel-
lum contra Magnentium gerendum vocauerat, dedita ope-
ra eis ostendit. Porro autem, cum iam antea fidem Christi-
anam professus fuisset, subito mutata religione, se ponti-
ficem nominauit: Gentiliū delubra adire, immolare simu-
lachris, suos subditos, ad id genus religionis impellere cœ-
pit. Atque cum à Persis in Romanos irruptionem factum
iri expectaretur, & Constantius ob hanc causam commo-
raretur in Syria, iste ratus se sine vlllo prælio factio Illyrios
in suam potestatem redacturū, iter ad eos capepsit: causam
simulat suæ profectionis, quod recta ad Cōstantiū sui pur-
gandi causa iret: ne scilicet videretur sua sponte cōtra eius
voluntatem imperij insignia à militibus suscepisse. Fertur
autem cum primum fines Illirij ingrederetur, vites post
vindemiam circiter vergiliarum occasum vuis acerbis
minimeque maturis onustas visas esse: roremque tum
in eius, tum in comitum suorum vestes ex aere de-
lapsum, singulis guttis signum crucis in eas impressisse.

N iij Quæ

SOZOMENI HISTOR.

Quæ res cum visæ fuissent, non ipse solum, verum etiam alij, qui eum comitabantur, vvas haud maturas intempesiue apparentes aliquid boni portendere: rorem autem demissum, vestem cuiusque, in quam forte cadebat, tali nota casu ac fortuito signasse existimarunt. At verò ab alijs dicebatur, ostentorum alterum significare imperatorem immaturo ætatis suæ tempore, non aliter atque vvas immaturas periturum, & imperium eius ad exiguum tempus duraturum: alterum indicare religionem Christianam celestem esse, & omnes figura crucis signari oportere. Quæ cõiecturæ fuerere eorum, qui doctrina & religione ab imperatore dissentiebant: neque certè, vt videtur, à veritate aberrauere. Nam temporis progressio vtrunq; verè dictum esse demonstrauit. Vbi verò Constantius in animum induerat cõtra Iulianum bellum gerere, relicta expeditione aduersus Persas instituta, properè Constantinopolim cõtendit. Quo quidem in itinere ad fontes Mopsi inter Cilices & Cappadoces, qui prope Taurum incolunt, mortè obiit: annos natus circiter quadraginta quinque, quorum viginti vnà cum patre, viginti autem alios, & præterea quinque post patris mortem imperauit. Quo mortuo, Iulianus iam Thraciam obtinuit: nõ diu post Constantinopolim profectus imperator declaratus est. Gẽtiles autem rumore dissipabant, eum à vatibus ac demonibus, qui mortem Cõstantij, & rerum commutationem illi præsignificabant, antequam à Gallia discederet, fuisse ad hanc expeditionem suscipiendam excitatum. Sane fuisset probabile istarum rerum scientiam prænotionem vocasse, nisi ipsum, qui imperijs iam dulcedinem velut in somnio solum degustasset, quàm primùm vitæ exitus occupasset. Nã stultum arbitror affirmare, quod is cum naturalè Cõstantij mortem, & suam ipsius cadem à Persis faciendam præuidisset, se sua volutate morti ante oculos propositæ obijceret: quæ quidem mors ei apud vulgus hominum nihil aliud conciliaret, quàm notam incitiæ, & rei militaris ignorantis opinionem: populo autem Romano tantum apportaret periculi, vt parum abesset, quin aut totum, aut maxima eius pars in discrimen adduceretur in ditionem ac potestatem Persarum veniendi. Atque ista quidem, ne prætermissa viderentur, sunt ad hunc modum à nobis cõmemorata: de quideren-

bus, vt quisque volet, ita existimet.

*De educatione, & viuendi consuetudine Iuliani,
& de eiusdem ad imperium accessione.*

CAPVT II.

Mortuo verò Constantio, grauis persecutionis ter-
ror ecclesiæ iniectus est: atque partim tempus diutur-
num interiectum, quo eiusmodi periculorum fuerat
insueti, partim veterum cruciametorum recordatio, partim
imperatoris in religionem Christianam odium effecit, vt
Christiani acerbius in expectanda persecutione affligeren-
tur, quàm in eadem perferenda. Nam fertur Iulianum sta-
tim ab initio imperij sui, omni exuto pudore, adeò apertè
fidem in Christum denegasse, vt hostijs, dæmonum inuo-
cationibus, quas Gentiles ἀποτροφαίους, id est, propulsa-
trices malorū, vocant, & sanguine victimarū mactatarū la-
uacrū baptismatis, quo nos expiari solemus, delcuisse, ini-
tiationē ecclesiæ abiecisse, & ex eo tempore tempus ætatis
priuatim & publicè in animalium incisionibus, in victimis
& alijs nefandis ritibus peragendis, quos Gentilium mos
fert, contriuisse. Atque fama est quodam tēpore ei viscera
animalis inspectanti signum crucis in eisdē apparuisse co-
rona circum datum: & nōnullos, qui eius diuinationis erāt
participes, in metum coniectos esse, quippe qui inde con-
ijcerent religionem Christianam deinceps vires acqui-
situram, & doctrinam Christi perpetuò duraturam. Coronā
enim crucis signo circumiectam, tum victoriæ indiciū esse,
tum æternitatis: propterea quòd in rotundū ambitum du-
cta, omni ex parte initiū habet, & in se ipsa desinit. At prin-
cipem artis diuinandi imperatorem bono animo esse ius-
sisse: nam victimas mactatas res prosperas illi, & ex animi
sententia fluentes portendere, quippe cum notā religionis
Christianæ circumcludere, & in vnū coarctare viderentur,
ne latius propagetur, neue liberè, quo velit, peruadat, præ-
sertim cum circulo, velut termino quodam circūscribatur.
Nunciatū est mihi præterea, quòd cum fortè in adyta quæ-
dam celeberrima eaq; terribilia maximè, seu mysterij cuius-
dam obeundi, seu oraculi consulendi causa descendisset,

N v & spe-

SOZOMENI HISTOR.

& spectra, quæ machinationibus quibusdã vatũ, & magicis
 præstigiis apparere consueuerãt, ei ex improviso obiecta
 essent, præ terrore ac metu earum rerum, quæ agebantur,
 oblitus (nam ætate paulò prouectiore ad hæc disciplinam
 se transtulerat) cõsuetõ more, quo cum esset Christianus,
 & in grauibus periculis constitutus, vti solet, se ipsum sig-
 no Christi consignauit: quo factõ, spectra è vestigio euanu-
 erunt, & conatus vatis impeditus est. At princeps sacrorũ
 qui de hac re itidẽ hæreret, simul vt intellexit causam, cur
 demones fugissent, factum Iuliani scelus appellauit, ius-
 sitque, tum vt animo excelso esset ac virili, tũ vt postea ni-
 hil, quod ad Christianorum professionẽ spectaret, vel fa-
 ceret, vel cogitaret. Qua re confecta, eum denuo ad myste-
 ria peragenda deduxit. Itaq; Christianis ex studio impera-
 toris in his rebus posito, vt dolor non mediocris, ita metus
 longè grauissimus incussus est, & maximè omnium quod
 antea Christianus extitisset. Nam ex piis & religiosis par-
 tibus ortus, & ab ineunte ætate, vt ritus ecclesiæ postulat,
 initiatus, sanctas literas didicit, & in eisdẽ ab episcopis, &
 aliis viris ecclesiasticis educatus fuit. Siquidem pater ei, &
 Gallo etiam, fuit Constantius germanus frater Cõstantini
 imperatoris & Dalmatij: cuius filius eodẽ nomine appella-
 tus, qui Cæsar declaratõ fuerat, à militibus post mortẽ Cõ-
 stantini interfectus est. Quare Iulianus & Gallus patre or-
 bati, etiam cum Dalmatio in periculum necis inciderunt.
 Verũ Gallum morbus, quo fortè vexabatur, insidiis eri-
 puit, propterea, quod q̃ primũ morte naturali occasurum
 expectaretur. Iulianũ autẽ ætas tenera liberauit: quippẽ qui
 octauũ ætatis suæ annũ nondũ cõfecisset. Quibus ita præ-
 ter omnium opinionẽ cõseruatis dabatur mandatũ, vt æta-
 tem degeret in Macello: qui est locus planè regius, ad Ar-
 geum montem non longe à Cæsarea situs: in quo est mag-
 nificum palatium, balnea, horti, & fontes perennes. Ibi igit
 & cultu & educatione digna principibus dignati sunt: ibi
 disciplinis & exercitationib⁹ illi ætati accõmodatis instru-
 cti: ibi deniq; ab artis dicẽdi magistris, & à factarũ literarũ
 doctoribus ita instituti, vt in numerũ cleri ascriberetur, &
 libros ecclesiasticos ac diuinos populo perlegerent. Porro
 autẽ & moribus & factis euidentẽ pietatis significationem
 dederunt:

dederūt: quippe sacerdotes, & alios bonos viros religiōisq; Christianæ studiosos plurimi facere, tēpla frequētare, debito honore sepulchra martyrū colere visi sūt. Nā ferūt eos illo tempore valde laborasse, vt sepulchrum Maniæ martyris amplissimo templo circundarent, opusq; inter ipsos dispertiuisse: ac dum alter alterum sumptu & magnificētia superare contenderent, rem planè admirabilem accidisse, omninoq; incredibilem, nisi quòd multi, qui eandē ab iis, qui oculis illam aspexissent, se audiuisse memorarēt, ad nostram vsque ætatem in vita mansissent. Siquidem partē operis à Gallo susceptam pulchrè progressam esse, & ex animi processisse sententia: sed opus Iuliani partim corruisse, partim ex ipsis fundamentis è terra euulsū esse, partim non sustinuisse ad solū coagmentari, sed extemplò velut vi quadam ex aduerso vrgente & infrà trudente, inde repullum fuisse. Rem omnibus visam esse reuera prodigij similem: & à multis ex euentu solum iudicatam, nonnullos tamen ex ea coniecisse, eum non syncero ac sano animo erga religionem nostram affectum fuisse, sed quia imperator, qui tum regnabat, erat Christianus, simulatione quadā pietatem colere prę se tulisse. Dicunt præterea illū principio, congressu frequenti & colloquio vatum inductum, paternam prodidisse religionē. Nā aliquantò post, ira Cōstantij placata, cum Gallus in Asiam profectus, Ephesi, in qua vrbe magnam facultatum vim habuit, cōmoraretur, Iulianū Constantinopolim reuersum, in disciplinam magistrorum qui ibi fortè docebāt, se tradidisse. Ac cū ingenij bonitate præstaret, & doctrina facilè cresceret, nō in obscuro latuisset. Nā habitu hominis priuati incedēs, cū multis (vt fit in magna hominū frequentia, & in vrbe regia) in colloquiū venisset: & quoniā frater erat imperatoris, & ad res administrandas admodū idoneus videbāt, plerosq; oēs eū imperio potiturū arbitratos esse. Itaq; cū talis sermo de eo multis esset in ore, ei datū fuisse in mādatis, vt Nicomediæ ætatē ageret. Qua in vrbe Maxim⁹ Ephesi⁹ philosoph⁹ in eius cōsuetudinē fortè incidēs, illū & philosophiā docuit, & odiū religiōis Christianę in eius aīo inseuit, & tanq̄ vates illud, quod vulgò de eo ferebatur, verū esse affirmavit. Ille autē, quod multis solet accidere, cū metu rerū incōmodatū gra-

tuler

SOZOMENI HISTOR.

uiter affligerēt, in spē bonā per fraudē à Maximo inductus, eum charum habere cœpit. Quibus rebus imperatori nuntiatis, timore percussus, cutem abrafit, & vitam monasticā simulauit, secretò tamen aduersam religionem amplexatus est. Vbi autem ætate robusta esse cœpit, paratiore animo cū ad has res inductus est, tum easdē executus. Artem, si quæ res futuras prædicere profiteretur, eā admirari, & eius cognitionem (quam quidem exercere, Christianis nefas est) necessariam ducere cœpit, de quæ ea periculum facere animum induxit, atque ex eo tempore cum his, qui eiusmodi rerum periti erant, amicitiam iunxit. Qui cum hoc animo esset, Nicomedia in Asiam concessit. Et cum viris eius professionis ibi in congressum veniens, multò acriore studio in eas res accensus incubuit. Cum autem Gallus eius frater, qui Cæsar fuerat creatus, & rebus nouis studere per iudices declaratus, interfectus esset, Constantius eum quoque imperii cupiditate flagrare suspicatus, custodes ei apposit. Sed cum Eusebia, vxor Constantij, veniam pro eo petiuisset, ille cum se purgasset Constantio, Athenas profectus est, causa quidem simulata, vt prædicant, quòd ibi doctrinæ scriptorum Gentilium operā nauare, & scholas frequentare vellet, sed reuera vt cum varibus illam urbē inco-
 lentibus de rebus suis communicaret. Quem inde reuocatum Constantius Cæsarem constituit. Atque sua ei sorore desponsa, in Galliam versus occidentem sitam misit. Nam Barbari, quos antè ad auxilium sibi contra Magnentiū ferendum mercede conduxerat, cum nullo vsui ad eam rem fuissent, Galliam populari cœperunt. Iulianus igitur, quoniam adhuc erat adolescens, ducibus, qui ipsum comitabantur, curam rerum agendarū imposuit. Qui cum tardius rem gerere viderentur, ille ipse iam Cæsar declaratus, quantum in ipso situm erat, belli administrationi providere, militum animos ad pugnam alacriores efficere, vt periculis se audacter offerrent, hortari, & cuique eorum Barbarum interficienti, certam mercedem proponere cœpit. Vndè gratus acceptusque militibus factus, segnitiam ducum Constantio significauit, vt primum verò alter dux missus est, congressus eum Barbaris, prosperè rem gessit. Qui cum legatos de fœderibus ad eum misissent, Constantiūq; pro se adduce-

adducerent literas, quibus in ditionem Romanorum accessit fuissent, is legatus, qui ea de re venerat, dedita opera dimittere cunctatus, magnum hostium numerum nec opinantem adortus, devicit. Dicitur præterea Constantium, quo eius vitæ pararet insidias, eum huic bello præfecisse. Verum mihi quidē haud sane istud videtur probabile. Nā in cuius situm erat potestate eum in initio minime Cæsare creare, quid causæ est, cur hoc fecerit, cur sororem ei in matrimonium collocarit, cur denique illi de segnitie ducum querenti auscultauerit, inque eorū locum, aliū industriū virum, quò bellum rectius administraretur, miserit, nisi eū charum habuisset? Verum quantum ipse coniectura assequor, Constantius quoniā in initio eum benevolentia cōplectebatur, idcirco Cæsarem designavit. At vbi contra suā voluntatem Augustus declaratus est, vel meru, quòd eum & fratrem, cum essent adolescentes, iniuriosè tractauerat, vel invidia, vt est verisimile, quòd parem honorē adeptus erat, impulsus, per Barbaros, qui ad fluuium Rhenum habitabant, insidias eius vitæ parandas curavit. Sed de his rebus aliter ab aliis commemoratum est.

Quòd Imperator renuntiatus Iulianus, Christianam religionem labefactari, & paganismum callidè inducere conatus est. CAP. III.

Vbi solus est imperio potitus, in Oriente Gentilium delubra aperire, & quæ eorum neglecta corruebant, reficere, quæ autem deturbata fuerant, denuò ædificare, quin etiam aras erigere mandavit, atque ad has res perficiendas multa tributa excogitavit. Vetera præterea & patria ciuitatum instituta, atque sacrificia renouare, ipseque palam in loco publico idolis immolare, offerre illis libamenta, & eos, qui harum rerum studiosi erant, magno in honore habere cœpit. Horum autem sacrorum professoribus, sacerdotibus, interpretibus, & statuarum cultoribus pristinos honorum gradus reddere, rata facere ea, quæ veteres imperatores de his sancierant: decernere illis immunitatem ministeriorum, & rerum quoque aliarū, sicut antè habuerant: frumētū congiaria ædituis ablata restituere: iubere, vt à profanis esculentis se paros conseruent, & abstineant

neant

SOZOMENI HISTOR.

neant ab illis, quatenus conuenit ijs, qui ad prædicta myste-
 ria, iure suo, vt Gentiles loquuntur, accedere possunt. Dæ-
 porrò mandatū, vt tū cubitus, quo Nili inundationē me-
 iri solent, tum monimēta vetera auitaq; ad Serapidē per-
 tinentia restituantur. Ea nanque iussu Cōstantini ecclesiæ
 allata fuerunt. Itemq; ad cōmune consilium persæpe scri-
 psit ciuitatū illarum, quas ad Gentilium religionē conuer-
 sas intellexerat: hortatus, vt quæcunque vellet dona abs-
 se peterēt. At vrbes, quæ in fide Christiana perseuerabāt,
 ei admodum inuisæ fuerunt: adeo vt neque eas adire ipse,
 neque legatos illarum, cum de eis, qui ipsis grauiter incom-
 modassent, conquestū venissent, admittere voluerit. Verbi
 gratia: cum Persæ eo tēpore in fines imperij Romani irru-
 ptionem facturi expectarētur, Nisibinis, qui legatos ad eū
 de hac re miserant, quoniam fidei Christianæ omnino ad-
 harescebant, & neque delubra aperire, neque sacra idolo-
 rum frequentare volebant, idcirco minatus est se neq; sub
 fidio illis venturum, neque excepturū legatos eorū, neq;
 in ipsorū urbē, vtpote scelere cōtaminatā prius ingressurū,
 quā illi suo hortatu persuasi se ad Gētiliū religionē trās-
 ferrent. Porrò ciuibus Constantiæ, quæ est vrbs Palæstine
 nō dissimilia obiectabat crimina, eorūq; ciuitatē ciuibus
 Gazæ tribuit. Istam nanque urbē Constantiā, sicut ex supe-
 riore sermone didicimus, cū esset nauale Gazæ ciuitatis,
 & Majuma vocaretur, Cōstantinus simul vt intellexit eā
 religioni Christianæ in primis deditā esse, ciuitatis hono-
 re decorauit, filijq; Constantij appellauit nomine, atq; de-
 dit mandatū, vt sui iuris esset, suisq; legibus ipsa se guber-
 naret: arbitratus sane iniquum esse, vt ditioni Gazæ, vrbs
 superstitioni Gentiliū supra modū addictæ, pareret. Verū
 vt primū Iulianus ad imperiū regendū accessit, ciues Ga-
 zæ Constantiæ ciuibus litē intendebant. Atq; Iulianus cō-
 stitutus iudex, Constantiā, quæ Gaza abest circiter vigin-
 ti stadia, Gazæ adiudicauit. Quæ ex eo tēpore suo priore
 nomine orbata, pars vrbs Gazæ maritima nūcupatur. Ma-
 gistratus autē ciuiles, belli duces, & resp. vtriusq; cōmunis
 est: soloq; ecclesiæ statu & gubernatiōe duæ videntur hoc
 tēpore ciuitates distinctæ. Nā vtraq; seorsum suū habet e-
 piscopū, suū clerū, celebres quoque dies festos martyrum,
memorias

memorias episcoporum qui in ipsis ecclesiam rexerint, distinctos deniq; agrorū vndiq; iacentiū fines, quibus etiā altaria ad vtrunq; episcopatū spectātia distinguūtur. Itaq; quidā episcopus Gazæ, qui hac nostra vixit ætate, episcopo mortuo, qui antè ecclesiā Maiumatenzem administrauerat, laborauit, vt vterq; clerus sibi subijceretur: nō enim fas est, inquit, vt vni vrbi duo præficerētur episcopi. At cū Maiumatenses huic rei refragarentur, cōciliū gentis illius in vnū locū coactū, causam cognouit: alterū creauit episcopū. Nam iniquū oīno existimauit, vt qui ob pietatē priuilegia ciuitatis recepissent, ij tamen iudicio Gētilis imperatoris statū sacerdotij mutatū haberent, ordine ecclesiastico & honoribus sibi olim tributis penitus spoliarent. Cæterum ista post, hoc modo accidisse accepimus.

Quibus malus Iulianus Casarienses affecerit, & de Maris Chalcedonensis episcopi lingua in loquendo libertate. CAP. IIII.

SVbidē tēpus imperator iste Cæsareā ad montē Argiū sitā, vrbe amplā, locupletē, & regionis Cappadocię primariā, ex numero ciuitatū deleuit, & Cæsaris priuauit nomine: quod quidē nomē regnante Claudio, cū Maza iā antè appellata fuisset, obtinuerat. Nā cōtra ciues eius ciuitatis dudū grauissimū odiū conceperat, tum quōd oēs fidem Christianā profiterentur, tū q̄ olim, fana Iouis, vrbis patroni, & patrij Apollinis diruissent. Quinetiā vniuersæ ciuitati grauer succensuit, iratusq; est, q̄ tēplū Fortunæ, quod solū, eo regnāte, supererat, à Christianis euersum esset: atq; Gentiles, qui in ea vrbe pauci numero erant, valde inculcauit, quod nō illud facinus vlti fuissent, & si fortē calamitatis aliquid ideo subeundū esset, q̄ nō libētibus animis pro Fortuna subijissent. Oēs præterea opes, oēmq; pecuniā ecclesiarū tum in cæsarea tum in confinijis eius positā diligenter vestigari, inq; mediū afferri: atque statim trecentas libras auri ærario publico solui, & clericos oēs in numerū militū, qui præfecto illius regionis patebāt, ascribi iussit: quæ res & plurimū sumptus requirit, & in exercitibus Romanis maximo probro ducitur. Itemq; multitudinē Christianorū vna cū vxoribus & liberis censerī,

& non

SOZOMENI HISTOR.

& non aliter atq; in pagis fieri solet, tributa p̄sitate m̄da
 uit. Atq; cū iureiurando minatus est, neq; ab ira se, neque
 ab affligenda ciuitate temperaturum, neque permitturum
 Galilæis (sic enim Christianos per contumeliam appellare
 solet) capita sua ceruicibus retinere, nisi delubra idolorū
 quā primū de integro extruerēt. Cuius minæ fortasse
 re ipsa expletæ fuissent, nisi celerius ipse ē vita migrasset.
 Siquidem initio non propterea misertus est Christiano-
 rum, quòd clementior fuit ijs, qui iam antè ecclesiam per-
 secuti fuissent, sed quòd ex præteritis rebus comperit sup-
 plicia Christianis irrogata, nihil ad confirmandam Gen-
 tilium religionem attulisse adiumenti, sed eo pacto fidem
 Christianam maximè auctam esse, & fortitudinem eorum,
 qui pro illa mortē sua sponte oppetiuerāt, multò plus sp̄ie
 doris & gloriæ consecutā. Vnde non quòd illis parcebat,
 sed quòd gloriam hanc eis inuidebat, haud necesse c̄suit
 ad eos de sententia deducendos, vel igni, vel ferro, vel ver-
 beratione corporum vti, vel in mare demergere, vel viuos
 in terram defodere, quæ antea studiose ab alijs tyrannis fa-
 cta fuissent, sed ratione & hortationibus populos persua-
 dendos esse putauit, vt ad religionem Gentilium se reci-
 perent: & ita se, quod instituerat, facile perfecturum, si nō
 vi illos cogere conaretur, sed præter omnium opinionem
 clemens erga eos & humanus videretur. Nam ferunt Ma-
 rin Chalcedonis episcopum ei Constantinopoli fortunæ
 sacrificanti accessisse, palam vt impium contumelijs affe-
 cisse, ἄθεος id est, auersum à deo, & desertorē fidei appel-
 lasse: Iulianum autem ei solam cæcitatem (venerat enim
 vtpote senex, & suffusione oculorum laborans, alterius ma-
 nu ductus) probri loco obiecisse. Sed vbi irridere etiam,
 & in Christum, vt solet, blasphemiam loqui cœpit, dice-
 reque, non te Galilæus, deus tuus, sanabit, Marin respon-
 disse: at ego gratiam deo meo habeo, quòd cæcus sum, ne
 te, qui à pietate excideris, oculis aspiciam. Imperatorē i-
 gitur nullo dato responso eum præterijisse. Putasse enim
 eo pacto religionem Gentilium multò magis roboratu-
 rum, si se populo Christiano præter omnium expectatio-
 nem patientem & mansuetum ostenderet.

Quòd in

Quòd in exiliũ pulſos Chriſtianos reuocauit, vt hoc pacto eccleſiam magis diuexaret, & quæ mala contra Chriſtianos excogitauit.

CAPVT V.

DVm hæc acri ſtudio molitur, omnes, qui propter religionẽ, regnante Conſtantio, in exilium pulſi fuerãt, reuocauit, & proſcriptis bona ſua lege reſtituit. Quinetiam populo præcepit, ne quis quenq̃ Chriſtianum vel iniuria afficeret, vel contumelia, nèue ad immolandum eos inuitos traheret. Qui autem eorum ſua ſpõte ad aras forte accederent, vt hi primum dæmones, quos Gentiles ἀποθωαιους, id eſt, depulſores malorũ vocat, placarent, iuſſit, & expiationibus, quibus ipſi vti ſolent, purgarentur. At clericis omnem immunitatem, honorem, & frumenti congiaria ipſis à Conſtantio donata, ademit: legesq; eorũ cauſa cõditas abrogauit, & eos denuo curijs ad dicit. Porrò à virginibus & viduis, quæ in clerũ erant propter egeſtatem aſcriptæ, ea exigi mandauit, quæ ante ab ærario publico acceperant. Nam cum Cõſtantine res eccleſiæ ritè diſpoſuiſſet, ex vectigalibus cuiusque ciuitatis ea, quæ erant ſatis ad res comparandas neceſſarias, clero cuiusque eccleſiæ erogauit, illudq; lege ſtabiliuit: quæ lex ex eo tempore, quo moriebatur Iulianus, hætenus diligenter obſeruata fuit. Hanc exactiõnem multò crudeliſſimã fuiſſe & acerbiffimam prædicant. Atq; tabulæ à patribus cõfectæ, ad eum finem, vt res, quas ex lege Cõſtantini acceperant, ita demonſtratæ, reſtituerentur, de his, quæ erant à Iuliano exacta, planè teſtificari poſſunt. Verũm imperator odiũ aduerſus religionem Chriſtianam conceptũ, non his rebus exſaturauit, ſed flãma iræ contra fidẽ incenſus, nullũ perditũ conatus genus prætermiſit, quò eccleſiã dei euerteret. Nam pecuniam, monumenta, vaſa ſacra ex ea abſtulit, delubra, regnante Cõſtantino, & filio etiam Cõſtantino diruta, eos, qui ea demoliti fuerant, aut denuò ædificare, aut pecuniæ ſummã, quæ ad illud præſtandum ſatis æſtimaretur, perſoluere coegit. Atq; non modò hi, qui neutram harum rerum præſtare poterant, verũm etiã ſacerdotes, clerici, & alij multi Chriſtiani, dũ de pecunijs, quæ ſacræ erãt,

○

& ec-

SŌZOMENI HISTOR.

& ecclesiarū propriæ, inquisitio fieret, grauer torq̄ueban-
 tur & in carceres etiam conijciebantur. Quare ex his om-
 nibus cōiectura capi potest eum, quanquam in cædibus fa-
 ciendis, & supplicijs ad corpus cruciandum excogitandis,
 paulò moderatior fuit his, qui antè ecclesiam fuerant per-
 secuti, in alijs tamen rebus longè fuisse crudeliorem. Nam
 constat illum in omnibus acerbè & grauer eam affli-
 ctasse, præterquam quòd episcopos & sacerdotes tempo-
 ribus Cōstantij exilio addictos reuocauit. Ac fama est eū
 non misericordia adductū istud de illis mādaturū dedisse,
 sed vt vel ipsi ob mutuam inter se susceptam contentionē,
 bello intestino oppugnarent ecclesiam, & à suis ipsorū le-
 gibus institutisq; desciscerent, vel vt ille ipse Cōstantij
 exiltimationem maleuola obtrectatione læderet. Nam ei
 iam mortuo odiū per vniuersum imperiū se cōcitaturū
 putabat, si tum Gentiles, vt suæ religionis fautores, obser-
 uantia coleret, tum his, qui eo regnante, propter Chri-
 stum grauer cruciabantur, tanquam iniuria affectis mise-
 ricordem se præberet. Quinetiam eunuchos velut in eūbe-
 neuolos, è palatio exegit. Eusebium item, qui in eius aula
 principem locum tenuerat, morte multauit. Etenim cum
 isto priuatim sibi intercedebant inimicitia, propterea q̄
 Gallum fratrem insidijs ab eo paratis interfectum suspi-
 catur. Aëtium porrò hæresis Eunomianæ authorem exi-
 lio à Constantio condemnatum, & suspectum præterea,
 ob consuetudinem quam cum Gallo habuerat, literis per-
 humanitè scriptis, factaq̄ue ei potestate quoque iumen-
 torum, quæ ad cursum publicum subministrari solent, ad se
 accersiuit. Adde his Eleusiū episcopum Cyzici, cui simili
 de causa tum in mandatis dedit, grauisima multa ei præ-
 scripta, vt suis sumptibus intra bimestre spatiū ecclesiam
 Nouatianorum, quam, imperante Cōstantio, diruerat, de-
 nuò ædificaret. Denique alia etiam cōplura reperire licet,
 quæ propter odium imperatoris Cōstantij ipse partim se-
 cerat, partim ab alijs fieri permiserat.

*Quòd Athanasius apud virginem quandam pudicam &
 formosam delitescens, post septem annos exactos
 comparuit, & Alexandriam ingressus est.*

CAPVT VI.

Eodem

Eodem tēpore Athanasius, qui hactenus eodē in loco delituerat, in quo ætatē antē degerat, nūtiata Cōstantij morte noctu in Alexādrina ecclesia visus est. Quæ res oībus permagnā ideo admirationē excitabat, & adeo repente præter expectationē omniū acciderat. Nā cū fraudulēto impulsu necessariorū Georgij, & imperatoris mādato, præfectus ordinū militariū Aegypti sedulo conatus eū cōprehendere, vti suprà demonstratū est, minime, quod volebat, consecutus esset, Athanasius fuga ex eius manibus elapsus, ad imperium Iuliani, quo de nūc agitur, apud quādā sacratā virginē in ipsa vrbe Alexādrina latitauit: quā quidē virginē pulchritudine tantū oībus illius temporis mulieribus antecelluisse accepimus, vt sicut oībus in eam intuentibus miraculū putabatur, sic viris modestiā & continentiā profitētibus fugienda videretur, ne ex suspitione labes aliqua ipsis aspergeretur infamiæ. Erat enim in ipso etiam ætatis flore pudica cum primis & casta: quæ res, etiā si naturæ adiumentū ei nō accedat, afferre tamē ad insignē corporis pulchritudinē solet nō parū ornamēti. Nā vt verū dicamus, nō vt quibusdā placet, qualia sunt corpora, tale cōsueuisse esse animū, sed ex animi institutis mores corporis effingi solere: & qualē rē quisq; fortē aīo instituat, tale ipsum quoq; videri eo tēpore, quo eā instituat. Cui quidem sententiæ, nemo certe credo, si modò in eā accuratē inquirat, oīno cōtrādicturus est. Athanasium autē ferūt diuina visione, quæ eū ita saluū fore submonuerat, impulsū, ad hanc virginē profugisse: ac mihi profecto in rei euentū intuenti ista nō sine diuina prouidētia administrata videntur: vt scilicet tum Athanasii necessarijs, si quis ab eis curiosē de eo q̄rere aggredere, vel iurare cogeret, nihil exhiberetur negocij, tū ille ipse apud hanc occultatus, tutò posset delitescere: quæ quanquam ob pulchritudinē non satis integrū putauit, vt sacerdos secū ætatē degeret, ne inde in suspitionē vocaretur, tamē propter animi magnitudinem eum in suas ædes excepit, & summa prudentia ac cautione adhibita, seruauit incolumen, & tam fidam custodem, ministramque tam sedulam ei se præbuit, vt pedes eius lauaret, & res ad victum necessarias, aliasq; etiam oēs, quas natura, dū vrget necessitas, nos subite cogit, ipsa

SOZOMENI HISTOR.

sola subministraret: quinetiã libros, quibus opus habebat, ab aliis pro eo mutuò acciperet: & tamen ista ad prolixum temporis spatium facta essent, tamen ne vnus quidem ex ciuibus Alexandrinis omnino ea cognosceret.

De Georgii episcopi Alexandrini propter ea que in Mithrio acciderunt, interfectione, & quòd interfectus camelò impositus, contumeliæ causa populo spectandus circumducebatur, & quid ea de re scripserit Iulianus, de Theodorito sacrorum Antiochiæ vasorum custode, & quòd propter ea Iulianus præuicatoris auunculus, genitalibus eius à vermibus exesis, interit. CAP. VII.

Athanasius igitur ad hunc modum cõseruatus, & præter omnium expectationem in ecclesia visus, vnde venisset, ne vnus quidem intellexit. Populus autem Alexandrinus maximo ob hanc rem exultans gaudio, ecclesias illi reddidit. Quare Ariani inde eiectione, priuatis in ædibus separatim cõuentus egerunt, atq; Lucium pro Georgio, suæ hæresis episcopum designarunt. Siquidem Georgius iam casu fuerat interfectus. Nam simul ac magistratus palàm prædicarunt Constantium de vita decessisse, & Iulianum imperatorem declaratum esse, multitudo Gentiliùm Alexandriam incolentium seditionem conflauit. Atque clamore edito, & conuitiis iactatis, impetum in eum faciunt, velut iamiam interfecturi. Verum imperu in præsentia represso, illo quidẽ tempore eum in vinculis solùm tenebant: sed non ita diu post, prima luce properè ad carcerem cõcurrentes, illum trucidabant. Quem deinde camelò imponunt, totumq; diem cõtumeliis lacerant, postremò sub crepusculum igni cremandum tradunt. Neque tamen me fugit Arianos prædicare hanc cladem à fautoribus Athanasij Georgio inflictam esse. Verum facilius adducor, vt credam facinus Gentilium fuisse, cum cõsydero multo plures odij in eum causas illis suppetiuisse: maximè autem omnium, quòd ipsorum statuas & delubra cõtumeliosè deformasset, & sacrificia ac ritus patrios prohibuisset. Auxit itè in eum odij potentia, quam in aula consecutus fuerat: Siquidem populus erga eum non aliter ac solet erga homines, qui potètia & autho-

& authoritate multū valēt, animo affectus, eum planè intolerandum putauit . His accedit facinus quoddā id tēporis fortè fortuna in loco, quē illi Mithriū appellant, admissū. Quem quidē locum olim ab hominibus desertū, Cōstantius ecclesiæ Alexandrinæ donauerat . Georgio autē eum perpurpare aggredienti, quò ecclesiā ibi extrueret, abditus quidā recessus extitit: in quo statuæ fortasse, & instrumēta quedam eorum , qui vel alios mysteriis dæmonū quondā ibi initiare, vel ab aliis initiari solent, reperta sunt, quæ inspectatibus ridicula certè, & admodū peregrina videbātur. Quæ Christiani in loco publico, pposita habere ludibrio, & Gentiles irridere cœperunt. Gentiles igitur in vnū locum frequentes cōgregati, pars gladiis, pars lapidibus, pars aliis instrumētis, in quæ fortè incidebāt, se armantes, Christianos odoriri, ac multis occisis, alios ad religionis nostræ contumeliā cruci suffigere, plurimis grauiā imponere vulnera. Itaq; Christiani opus, quod inceperant, inchoatū reliquerunt: Gentiles verò, Iuliano imperatore iam declarato, Georgio necem attulerunt. Atq; istud quidē ita se habere testis locuples est imperator ipse : quod sanè minimè confessus fuisset, nisi esset à veritate cōpulsus. Maluit enī mea quidē sententia Christianos, q̄ Gentiles Georgij fuisse interfectores . Sed tamen facinus minimè occultabat. Nam videtur in epistola ad Alexandrinos de hac re conscripta grauius illis succensere: sed literis solum eos coarguit: supplicium cōdonauit, reuerētia, vt ipse ait, adductus cum erga Serapidē, eorum cōseruatorem, tum erga Alexandrum conditorem yr̄bis , tum deniq; erga Iulianum suum auunculum: qui antea Aegypto, & Alexandria præfuerat: vir Gentiliū superstitioni cum primis deditus, & in Christianos grauisimo odio incēsus: adeo vt quantum in ipso situm erat, contra imperatoris voluntatem Christianos ad cædem vsq; & sanguinis effusionem afflictarit . Nam memoriæ proditū est, cum id tēporis seriò moliretur pretiosissima monimenta ecclesiæ Antiochenæ in Syria positæ, quæ quidē plurima erāt numero, in imperatoris araria trāf ferre, & ecclesias quoq; occludere, omnes illius clericos fugē se mandasse, solūq; Theodoriū presbyterū, minimè ab vr̄be secessisse: quē quoniā Thesaurū istū, vtpote eius cu-

SOZOMENI HISTOR.

stos, iudicare poterat, Iulianus primū cōprehendit: deinde verberibus grauer cēdit: postremō cū questiōe de illo omni tormēti genere habita, forti animo & virili respōdisset, seq; in confessione fidei præclarū virū ostendisset, securi feriri mandauit. Vbi verō vasa sacra abripuerat, proiectis illis in terrā, cepit petulāter in Christū illudere, blasphemias pro sua libidine iacere, ad extremū super vasa sedere, sicq; factā iam contumeliā adaugere. At illico post, membrū genitale, & meatus illi, quos natura ad necessitatē circa illud locauit, ei cōtabescunt: & carnes illis corporis partibus circundatæ, putrescentes in vermes cōuertuntur: morbus deniq; ita creuit, vt artē medicorū lōgē superaret. Nihilominus tamē medici partim reuerētia erga imperatorē, partim metu adducti, nullū nō medicamēti genus in eo expti sūt. Et quāq; cōplures aues magno pretio cōparatas maciātes, pinguedinē earū ad partes putredine exesas applicabāt, & vermes ad cutis euocabant extremitatē, nihil tamē pfece- runt. Nā in intimis partibus abditi, ad carnes viuas integrasq; serpsere, & nūq; à rodēdo destitere, donec hominē enecassent. Itaq; hanc cladē, vt videt, ira diuina ei infixit: quod etiā accidit tū thesauri regii custodi, tū aliis nonnullis ad amplos dignitatis gradus in aula imperatoris elatis: qui cōtra ecclesiā iuueniliter insultantes, velut ab ira diuina condemnati, exitum vitæ, vt mirandum, ita planē miserabilem consecuti sunt.

De sanctorum Eusebii, Nestabi, & Zenonis, in ciuitate Gaza martyrio. CAPVT VIII.

Sed quoniam huc nostra prouecta oratio est, & de Georgij & Theodoriti nece differuimus, tempus iā videt postulare, vt de Eusebio, Nestabo, & Zenone fratribus mentionē faciamus. Quos populus Gazæ eodem tēpore odio persecutus, domi occultatos cōprehendit: ac primum cōiicit in carcerē, flagrisq; cædit. Deinde oēs ad theatrum cōuenire, & cōtra eos grauer propterea vociferari cœperunt, q̄ sacra ipsorū profanassent, eisdēq; ad religionē Gētiliū delendā, afficiēdāq; cōtumelia superioribus tēporib' abusi fuissent. Qui partim clamando, partim se inuicē incitando, ita accensī, in eorū nece auidē feruntur. Atq; ipsi se mutuo instigantes, quod à populo in seditione fieri solet, ad car-

ad carcerē cōcurrere: eosq; inde deductos, modò pronos, modò supinos trahere, interdū ad terrā allidere, iā cedere, alij saxis, lignis alij, alij aliis rebus fortuito oblatis, sicq; crudelissimè interfecerūt. Accepi etiā mulieres è textrinis egressas, radiis illos cōfodisse. Quinetiā coqui in foro pars lebetes aqua feruēti ebullientes à focus arripere, inq; illos effundere, pars verubus transfigere. Vt verò eos discerpserant, & capita ita cōfregerant, vt cerebrū in terrā efflueret, extra urbē deducūt ad locū, in quo animalia expertia rationis mortua proiici solēt. Atq; accēso rogo, eorū corpora cōburūt: reliqua autē ossa, quæ ignis neutiq; absumpserat, ossibus camelorū & asinorū, quæ ibi proiecta erant, admiscerunt: adeo vt perdifficile esset ea inter tot ossa reperire. At tamē nō diu sic latuerūt. Siquidē mulier quēdā christiana, quę nō ex vrbe Gaza orta fuerat, sed ibi suū domiciliū collocauerat, iussu diuino ea noctu ex aliis ossib⁹ selegit, Atq; in ollā iniecta Zenoni eorū cōsobrino seruanda dedit. Nā ita deus ei mandarat in somniis, & virū etiā mulieri indicabat, quo in loco atate degeret, & antè, q̄ eū videret, ostendebat. quandoquidē & ei ignotus erat, & propter persecutionē quæ recēs cōcitata fuerat, in occulto latitabat. Nam parū aberat, quin ipse quoq; à Gazę ciuib⁹ cōprehensus, trucidatus fuisset. Qui dū populus in cōsobrinis eius necandis occupatus teneret, nactus tēpus idoneū, pfugit Anthonē urbē maritimā, quæ Gaza aberat circiter viginti stadia: quæq; id tēporis similiter superstitioni Gētili dedicata erat, & cultu ac veneratione statuarū cæcata. Vbi verò p̄ iudices ibi Christian⁹ cognoscit, grauius virgis ab Anthoniis tergo cæsus, eiicitur vrbe: & ad nauale Gazę p̄fect⁹ ibi abscondit⁹ delituit. Quo in oppido mulier in illū fortè incidēs, reliquias dedit. Qui ad tēpus eas domi seruauit. At vbi episcopatū illius ecclesiæ sortitò capit (quod quē accidit regnantē Theodosio) extra urbē extruxit ecclesiā, & altare in ea erexit, martyriq; reliquias ibi reposuit propter reliquias Nestoris confessoris: qui cum istis Zenonis cōsobrinis, dū viueret, vnā versatus fuerat atq; simul cū illis à populo cōprehensus, vinculorū factus erat, & plagarū focus. Quē cum inter trahendum, qui eum trahebāt, pulchrū habere corpus viderent, eius miserti sunt, & antè portas

SOZOMENI HISTOR.

tas vr̄bis adhuc spiratē quidē, expectātem tamē breui moriturū, proiecerūt. Quē quidā inde sublatū ad Zenonē deportabāt: apud quē dū vlceribus eius & plagis adhitē sunt curationes, ē vita migravit. Ciues autē Gazę, dū facinoris à se admissi consyderant magnitudinem, supra modum extimescere incipiūt, ne imperator ipsos inultos minimē relinquat. Iam enim fama emanauerat, quod agrē admodū ferebat, & decimum quenq; ē populo necare constituerat. Sed hoc perspicuē falsum erat, & rumor solum, vt credibile est, popularis: qui multorum animos conscientia maleficiorum exterritos occupauerat. Nam imperator hoc facinus à ciuibus Gazę perpetratum (quemadmodum pro scelere quod contra Alexandrinos à gentilibus in Georgiū cōmissum est fecerat) ne literis quidē coarguit: sed solum eum, qui illius gentis tum præfectus erat, magistratu abdicauit: habuitq; pro suspecto, & in iudicium adducens, humanitatis officium esse duxit, eum morte neuiquam cōdemnare. Eum tamen vehemēter incusabat, quod quosdā ex ciuibus Gazę, qui seditionis & cædis authores dicebātur, in vinculis tenuerat eo consilio, vt secundum leges pēnas persoluerent. Nam quid causę erat, inquit, cur ad supplicium abducerētur hi, quī paucos Galilæos pro iniurijs, quas ipsis sæpe ac deis suis intulerant, probē vlti fuissent. Atq; hæc quidē à multis sunt hoc modo commemorata.

De sancto Hylarione & virginibus Eliopoli à suis interemptis, & de inaudito Marci Arethistorum episcopi martyrio. CAP. IX.

PER idem tempus Hilarion etiam monachus à populo Gazę quæsitus, profugit in Siciliā. Ibi ligna ex desertis montibus colligens, & humeris portans, quadā in vrbe ea vendidit: eoq; pacto quantum sat erat ad quotidianum victum sibi comparauit. Verū tandē à viro quodam nobili dæmone agitato, quo ipsum liberauerat, quissam & qualis esset, indicatus, concessit in Dalmatiā. Quæ in regione quoque cū maxima miracula diuina virtute edidisset, adeo vt mare eius præcibus recessu prohibitū, aridū vndiq; inūdatione obruisset, inde denuo secessit. Nam ci haud volupe erat apud eos, qui ipsum laudarent, commorari.

rari. Itaque loca subinde cōmutando obscurus esse, & celebrem famam de eo peruagatam crebris migrationibus dele-
re laborauit. Postremò Cyprum præteruectus, Paphū ap-
pulis: atque rogatu illius, qui tū Cypri erat episcopus, ibi
commorari contentus est, inque loco, qui Charbyris dici-
tur, monasticum vitæ genus excoluit. Quòd autem mar-
tyrio iste nō occubuerit, fuga in causa fuit. Atq; fugiebat
propterea, quòd sanctum euangelij præceptum est, vt perse-
quentes nos non expectemus. Quòd si qui cōprehensi fu-
erint, vt animo excelfo sint & robusto, vimq; & violentiã à
persecutoribus illatam strenuè euincāt. Neq; hæc scelera,
quæ supra à nobis sunt narrata, apud ciues Gazæ solū, & A-
lexádrinos cōtra Christianos admissa erāt, sed qui Helio-
polim ad Libanum sitam, & Arethusam Syriæ incolūt, hos
crudelitate longe superasse videntur. Nam isti virgines sa-
cras (incredibile quidem dictu, nisi quidam eorū, qui eo-
dem tēpore vixerunt, idē ipsum narrassent) quæ à populo
conspici minimè solent, in loco publico veste nudatas, tū
ad commune omnium, qui eas intueri volebant, spectacu-
lum, tum ad ipsarum contumeliã consistere cogebant: atq;
vt primū eo, quo libitū erat, modo in eas insultarāt, ad ex-
tremum illarum capillum tondebant. Quin etiam eas dis-
cecabant bifariam, & ad illarū intestina deuoranda porcos
prouocabant, viscerū extremitate consueto illis alimento
operta, quò porci nō tam facile ea internoscerent, sed con-
suetum alimentū necessariò appetentes, carnes etiã huma-
nas discerperent. Ad hanc quidē contra sacratas virgines
crudelitatem, vti coniiicio, Heliopolitani adacti sunt ex eo,
quòd vetitū i psis fuerat, ne virgines suas, sicut patrius mos
antè tulerat, homini fortuitu occurrenti prius stuprandas
traderent, q̄ cū viris, quibus desponsæ erāt, cōgrederētur.
Nā Cōstantinus fano Veneris Heliopoli diruto, primus
apud eos ecclesiã ædificauerat, legeq; prohibuerat, ne cō-
suetu supra admitteret. Porrò autē Arethusij Marcū suū
episcopū iam admodū senē, canicie & vita piè acta vene-
randum, miserabiliter occiderunt: quippe cōtra eū iã pri-
dem odium conceperant, tū quòd Gentiles eius impulsu
multò alacrius, q̄ suasu imperatoris Constantij, se ad fi-
dem Christū transfulerant, tum quòd delubrū apud ipsos

O v longè

SOZOMENI HISTOR.

lōgè augustissimū magnificētissimeq; extructū, ab illo de-
 turbatū fuerat. Vbi verò imperiū Iuliano delatū est, vidēs
 populū in se cōcitātū, simulq; imperatoris edicto vel vt pe-
 cuniā summā, quæ fatis æstimaretur ad delubrū de integro
 extruendū, persolueret, vel ipse idē denuo ædificaret, con-
 dēnatū, animoq; cōplexus neutrū à se posse fieri, atq; præ-
 fertim posterius, quod ne Christiano quidē fas erat, nedū
 episcopo, primo tēpore fuga suæ vitæ cōsultuit. Verū vt
 intellexit multos propter se in discrimē venire, tū distra-
 ctionē membrorū, tum iudicia, tū tormēta cū his cōiuncta
 subeundi, rediit Arethufam, & sua sponte se populo tradi-
 dit, vt quod libitum erat, in ipsum ederent. Illi autem ob
 idem ipsum factum, quod vt homine verè pio & sapiente
 dignum laudare debuerant, ab eo se cōtemni arbitrati, om-
 nes gregatim in eū irruere, raptare per plateas, trudere, vel-
 lere, singuli denique membra promiscuè ferire cœperunt.
 In hoc facinus non viri solum, sed mulieres etiā, & alij om-
 nes cuiuscunq; essent ætatis, studio alacri & ira quoq; in-
 censi, acriter incumbēbant: adeo vt etiā aures eius tenui-
 bus quibusdā funiculis auellerēt. Pueri præterea, qui scho-
 las frequentabant, factum hoc pro ludo habere. Quinetiā
 eum in sublime elatum, instar globi inter se voluere vtrō
 citroq; tum ab se proiicere, tum denuo excipere stylis, qui-
 bus eum acerbè & crudeliter pupugerunt. Vbi verò cor-
 pus vulneribus vbiq; deformatū erat, & ipse nihilominus
 adhuc spiritum ducebat, illum melle & liquamine vngunt,
 imponunt in sportulam, quæ tota ex iuncis contexta erat,
 in sublimi denique suspendunt. Quo quidem tempore, cū
 vespæ & apes ad eum aduolarent, carnēq; eius exederent,
 ferunt eum Arethufis dixisse, se in sublimi positū esse, vi-
 dereq; eos infrā humi repentes: qua re ea, quæ tum sibi tum
 eis post euentura essent, præsignificasse dicunt. Traditum
 est præterea eum, qui tum illius loci præfectus erat, virum
 licet superstitioni Gentilium imprimis deditum, moribus
 tamen alioqui adeo præstabilem, vt etiā adhuc celebris fa-
 ma de eo percrebescebat, Marci constantiā & patientiā ad-
 miratum, liberè imperatorē tū admonuisse, tum incusasse,
 propterea quod ipsis ab vno sene, qui tot & tam grauibus
 tormentis adeo magno ac forti animo se opposuerat, deui-
 &is,

ctis, turpis merito nota inureretur dedecoris, & tū ipsi omnibus ridiculi, tum illi quos contra cuiusmodi facinora ediderant, illustres & gloriosi videretur. Itaq; beatus iste Marcus tā generosa mēte Arethufiorum furori, & multiplicibus tormentis ab illis sibi inflictis restitit, vt etiam sit ab ipsis Gentilibus magnam laudem consecutus.

De Macedonio, Theodulo, Tatiano, Bucere, Basilio, & Euphybio, qui ea tempestate vitā martyrio suierunt. CAP. X.

Eodem tempore Macedonius quoq;, Theodulus, & Tatianus genere Phryges, martyrium excelsis animis subierūt. Nam cum Myri, quod est oppidū Phrygię, præfectus illius prouincię delubrum ibi aperuisset, & illud ipsum temporis diuturnitate sordibus opletum perpurgasset, isti noctu in illud ingressi, simulachra confregerunt. Vt verò alii, tanq̄ huius facinoris authores fuere comprehensi, & iam erant supplicium ea de re subituri, hi se ipsos indicarunt. Ac cum liceret ipsis nihil sustinere incōmodi, si modò idolis immolare vellent, præfectus quoniā nullo modo poterat ei persuadere, vt vel hac re vna pro delictis admissis satisfacerent, multis eos ac variis tormenti generibus afflixit. Postremò in craticulas subdito igni, imposuit. Qui cum arderet, dixere præfidi. Si carnes assas cupis, Amachine (hoc enim illi nomē fuit) versa altera nostra latera ad ignē, ne si semiaſsi simus, tibi gustanti insuaues videamur. Atq; hi quidē ad hunc modum viriliter decertātes, mortē in tormētis obierunt. Aiunt præterea Busirim Ancyre, quę est vrbs Galatię, nobile ac strenuū pro fidei cōfessione certamen cōfecisse. Quē tum quidē hæresis eorum, qui Eucratitæ vocabantur, fautorē, præses prouincię illius, quod iuueniliter in ritus Gentilium insultauerat, cōprehendit, cedereq; verberibus constituit. Atq; publicum in locum ad equaleum deducēs, sublimē suspēdi iubet. Tū Busiris manibus ad caput sublatis, sua nudauit latera, & ad præsidem dixit: non esse opus, vt lictores in ipso tum in equaleū tollendo, tum inde rursus deponēdo laborē frustra suscipient. Se enim absq; eorū opera, quo ille vellet modo, latera sua præbere tortoribus paratum esse. Quā eius pollicitationē licet præses admiraretur, tamē in experiundo multò magis obstupuit. Nā cū latera eius vnguibus tātis per laceraretur,

dum

SOZOMENI HISTOR.

dum visum esset præsidj, manibus ad cælum sublatis, patienter admodum tolerauit. Ac plagas libèti animo excipiens, in vincula postea cõiectus est. Nò diu autè post cù nuntiatum erat, Iulianum interfectum esse, inde dimissus est. & ad imperium vsq; Theodosij vitam propagauit, cõdemnataq; sua priore hæresi, se ad ecclesiam catholicam recepit. Fertur itè Basilium presbyterum ecclesie Ancyræ, & Euppsychium ex patritiis Cæsareæ Cappadociæ oriundum, qui nuper duxerat uxorem, & etiamnum velut sponsus nouus erat, eodem tempore per martyrium è vita migrasse. Euppsychius quidem, quantum ipse coniectura asequi possum, propter sanam fortunam, quo de id tẽporis diruto Cæsareæ ciues, vt supra demonstrauius, ad vnum omnes in imperatoris odium incurrerant. Qui autem ad illud demoliendum manus ipsi admouebant, pœnas dederunt, partim multati morte, partim exilio condènati. Basilium autè religionis Christianæ perstudiosus, quamdiu regnauit Constantius, tamdiu Arianis duntaxat impugnandis operam nauauit, & eam ob causam sententia & decreto Eudoxianorum conuentus agere, prohibitus est. Sed vbi Iulianus solus administrabat imperium, varia circuiuit loca, quò sedulo hortaretur Christianos, vt suæ religioni mordicus adhærescerent, & ne Gentilium victimis se, & libamentis polluerent: proque nihilo duceret honores ab imperatore sibi delatos. Eos enim ad tẽpus solùm durare, & ad extremum mercede sempiterni exitii remuneratum iri. Dum ista sedulo molitur, non in suspicionem solum à Gentilibus, sed etiã in odiũ vocatur: stansq; in loco publico, ac videns eos hostias immolantes, grauiter ingemiscit: orat Deum, vt nullus Christianus illo errore capiatur. Ob quam causam illico cõprehensus, traditur præsidij prouinciæ: atque in singulis certaminibus multa perpassus tormenta, constanti animo ac virili martyrium sustinuit. Atque tametsi ista quidem hoc modo præter imperatoris Iuliani sententiã acciderunt, tamen constat alios non paucos, eosq; generosos viros, eo regnante, atq; a deo volente, martyrio occubuisse: De quibus omnibus, licet variis tẽporibus martyrium subirent, vno tamen in loco, quò planior fieret historia, pariter diseruimus.

De

*De Lucifero & Eusebio Occidentalibus episcopis,
& quod Eusebius simul cum magno Athana-
sio reliquisq; episcopis, concilio Alexandria cō-
vocato, Nicenam fidem corroborarunt, spiritū
sanctum eiusdem esse cum patre & filio natu-
ra decernentes, & quid de substantia & sub-
sistentia constituerint. CAP. XI.*

Post reditum Athanasij, Lucifer Carallorum, quod est oppidū Sardinia, episcopus, & Eusebius Vercellarū, quæ est vrbs Liguriæ in Italia, ex Thebis superioribus reuerterunt. Nam ibi, regnante Constantio, in perpetuo exilio ætatem degere iussi fuerant. Eusebius autē, quod res ecclesiæ cōmuni cōsensu corrigenterentur, cōcessit Alexandriam, vt concilium vnā cum Athanasio ad decreta cōcilij Nicæni stabiliēda cogeret. Lucifer verò, diacono vnā cum Eusebio, qui pro se concilio interesset, misso, Antiochiam, quoniā ecclesia illa iam tumultibus perturbata erat, (nam & Ariani, quorum antistes fuit Euzoius, inter sediuisti sunt, & fautores quoque Meletij, vt antè disseruimus, à suæ opinionis & doctrinæ hominibus dissenserunt) rectā proficiscitur: ubiq; cum Meletius nondū reuertisset ab exilio, Paulinum designauit episcopum. Interim multi multarum ciuitatum episcopi Alexandria vnā cum Athanasio & Eusebio congregati, decreta concilij Nicæni confirmāt. Spiritum sanctum patri & filio consubstantialem confitentur, & trinitatem nominant: quinetiam docent omnibus credendum esse, hominem, quem Deus verbum assumpsit, & corpore & animo perfectū esse, quemadmodū veteribus ecclesiæ & sapiētibus patribus ita placuit. Ac quoniā cōtrouersia de substantia & subsistentia ecclesias turbabat, crebræ de his vocibus contentiones disputationesq; oriebantur, idcirco valde sapienter, mea quidē sententia, decretum est, vt statim ab initio, cum de Deo esset sermo, hisce vocabulis minimè quisq; vteretur, nisi cum Sabellii opinionem fortè conaretur refellere: ne inopia verborum eandē personā videretur tribus nominib; appellare, sed triplici facta distinctione, vnāquamq; separatim cogitatione complecteretur.

SOZOMENI HISTOR.

plecteretur. Atq; hæc quidē isto modo ab episcopis Alexandriae coactis decreta sunt. Apud quos quidē episcopos Athanasius, quò se de fuga purgaret, librū, quem de ea rescripserat, recitauit.

De Paulino & Meletio Antiochenis episcopis, & quòd Eusebius & Lucifer inuicem dissidebant, & quòd Eusebius & Hilarius Nicenam fidem propugnabant. CAP. XII.

HOC dimisso cōcilio, Eusebius profectus Antiochiā, populū dissentione distractū repperit. Nam qui fauebant Meletio, in vnum cum Paulino conuenire noluerent, sed separatim egere conuentus. Et quanquam Eusebius grauitè & iniquo animo patiebatur, q̄ Paulinus cōtrā quā oporteret, absq; omniū consensu creatus fuerat episcopus, nequaquā tamē Luciferū apertè incusauit, ne quid de eius fama detraheret, sed se ab vtriusq; partis cōmunionē tēperans, pollicitus est ea se in cōcilio correcturū, quæ vtriusq; offensionē esse viderentur. Ac dum populū ad concordiam adducere studebat, Meletius ab exilio reuersus, cum suæ opinionis fautores ab alijs segregatos offendisset, seorsum cum his extrā urbē, Paulinus autē cū suis intra urbē conuentus egit. Nā hunc, vtpote mansuetū, & ob piæ vitæ institutionē, atq; prouectā planè venerandū, Euzoiius sectæ Arianae antistes minimè ex vrbe reiecerat, sed vnā ei tribuerat ecclesiā. Eusebius autē, cū quod aīo instituerat, neutiquā consecutus sit, decessit Antiochia. Lucifer verò se ab eo propterea contumelia affectū ratus, q̄ Pauli ordinationē minimè approbauerat, grauitè succensuit, & cū eo cōmunicare recusauit, & decreta cōcilij Alexandrini, velut ex cōtentione nata, insimulare aggreditur: q̄ res vna causa & origo fuit sectæ eorū, qui ab eius nomine Luciferiani vocabantur. Nā qui vnā cū illo his de rebus grauitè offendebātur, se ab ecclesia separarūt. At ille ipse, licet aīo alienato & cum primis offenso esset, tamen cum per diaconum, quem vnā cū Eusebio miserat, confessus sit se decretis concilij Alexandrini editis staturū, ecclesiæ catholice cōsentiens, Sardiniam reuertitur. Eusebius autē regiones Orientis peragrans, eos qui fidē contempserant, in redā viam.

Viam reducere studuit, & quemadmodū de deo sentiendū esset, docuit. Dein Illyriā propere pertransiēs, venit in Italiam. Ibi Hilarium episcopū Pictauiorū, quod est oppidū Aquitanix, qui in eisdē rebus corrigendis ante eius aduētum laborauerat, repperit. Nā Hilarius iam dudū ab exilio reuersus, Italos & Gallos docuerat, quæ dogmata essent amplectēda, & cōtrā, quæ fugiēda. Etenim vir erat lingua Latina disertus, librosque sanè valētes, vt antè dixi, ad dogmata Arii oppugnanda scripsit. Ad hunc modum igitur doctrinam concilij Nicæni in ea imperij parte, quæ ad solem occidentē vergit, ab Hilario & Eusebio defensam & propugnatam accepimus.

Quod Macedonius & qui illi addicti erant, cum Acacianis discordabant, & quid pro se responderint.

CAPVT XIII.

DVm hæc geruntur, Macedonij sectatores, quorū è numero fuit Eleusius, Eustathius, & Sophronius, iā tū palam Macedoniani appellari ccepti, & velut in separatū cœtū segregati, atq; morte Constantij impunitatem nacti, cōuocant in vnum Seleuciæ suæ opinionis fautores, & concilia quædam habent: in quibus & abdicant Acacianos, & fidem Arimini stabilitam reijciunt: formulæque fidei Antiochiæ editæ, & post à concilio Seleuciæ congregato confirmatæ suffragantur. Ac cum criminis loco illis esset obiectum, quod cum Acacianis dissiderent, quippe eum antè cum eisdem tanquam eiusdem opinionis cōmunicassent, per Sophronium Paphlagonem in oriente respōdebant, quod quoniam episcopi occidentis filiū patri cōsubstantialē asseruerāt, Aëtius autem eum substantia patri dissimilē docuerat: & illi separatas patris & filij substantias vocabulo, **CONSUBSTANTIALIS**, in vnā confuse colligauerant, hic autē proprietatē naturæ filij à patris natura admodum disiunxerat, idcirco ipsi piè fecissent, quod filium patri substantia similem dixerant, & mediam hanc viam, quoniā vtriq; illi ad contraria extrema deflexissent, sibi delegerant ad insistendum. Atque hi quidem illis, à quibus erant accusati, hoc modo se purgare conabātur.

Quod

SOZOMENI HISTOR.

Quòd rursus Athanasius exulat, & de Eleusio
Cyziceno episcopo, et Tito Bostrorum, & fami-
lia vnde scriptor hic prognatus sit, commemo-
ratio. CAPVT XIII.

Imperator verò, cum accepisset Athanasium conuentus
in ecclesia Alexadrina agere, & liberè populū docere,
& multos Gentiles eius causa ad fidem Christi tradu-
ctos, dat mandatum, vt exeat Alexandria. Quòd si ibi ma-
neret, grauissima ei supplicia irrogata fore. Causam autem
ad eum incusandum simulauerat, quòd cum ab imperatori-
bus, qui ipsum antegressi fuerant, esset exilio condemna-
tus, potestate à nullo accepta, ipse suo pte nutu sedē epis-
copatus denuo occupasset. Nam se non fecisse potestate
his, quos Constantius in exilium miserat, ad ecclesias suas
regendas, sed in patriam solum reuertendi dicebat. Cum
verò Athanasius propter hoc imperatoris edictum esset fu-
gam facturus, videretq; multitudinem Christianorum cir-
ca se lachrymas profundente, bono animo, inquit, estote.
Nebula enim est, & breui euanescet. Quē cum dixisset, ad
iter se parat, & ecclesia amicis, quibus cum arctiore amoris
vinculo colligatus erat, commendata, ex vrbe egreditur.
Dum hæc geruntur, ciues Cyzici de rebus suis & de refici-
endis Gētilium delubris legatos ad imperatorem mittūt,
quorum curam ac studium in rebus sacris positum laudat
ille quidē, & sua ipsis postulata cōcedit omnia. Eleusium
autem illius vrbis episcopum in carcerem concludit, vtpo-
te qui illorum fana vastasset, delubra affecisset cōtumelia,
parasset ædes ad viduas alendas, monasteria sacris virgini-
bus extruxisset, & Gentiles ad ritus patrios contemnen-
dos induxisset. Interdixit præterea Christianis peregrinis,
quicum eo erant, vrbis Cyzici introitu, causamque attu-
lit, quòd erat verisimile eos religionis ergo seditionē con-
citaturos: quippe cum Christiani, qui in ciuitate habi-
tabant, quique idem de deo sentiebant, subsidio essent il-
lis futuri: quorū nonnulli lanificio publico operam dabāt,
alij cudendæ monetæ artem exercebant. Qui cum essent
quàm plurimi, in duas numerosas classes diuisi erāt, & ex
veterum

Veterum imperatorum mandato vnà cum liberis & vxoribus domicilia sua Cyzici collocabant: atq; certū tributū quorannis ærario publico pensabant, alij chlamydes militares, nouam ac recentem monetam alij. Quinquā autē omnino secum statuerat Iulianus religionem Gentilium stabilire, tamen inscitia putauit esse, populū, qui victimas immolare nollet, vel cogere vi, vel supplicio afficere. Tanta enim erat eorum multitudo, vt magistratus cuiusque ciuitatis ægrè illorum numerum subducere & in tabulas referre potuerint. Porro eos neque in vnum conuenire, neque pro arbitrio preces facere vetuit. Certò enim nouerat res, in quibus conficiendis libera voluntate opus est, per vim nunquam posse rectè geri. At verò clericos & ecclesiarum antistites vrbibus exigere maturauit.

Quorum ab ecclesijs absentia (dicam equidem, quod verum est) moliebatur populi conuentus dirimere: ita vt neque conuenirent in vnū, neq; doctores haberent, neq; sacra perciperent mysteria, deniq; vt temporis diurnitate in suæ ipsorum religionis obliuionem venirent. Illudq; simul considerabat, quòd clerici populū ad dissidium inter se inducere poterant. Itaque cum ad hūc modum perfectisset, vt neque seditio facta esset, neque vlla fieri expectaretur, Eleusium, & eos, qui cum illo erāt, Cyzico exire iussit. Itemque ciuibus Bostri per præconē publicū mādauit, vt Titū illius tū ecclesię episcopum sua ciuitate pellerent. Ac postquā minatus fuerat tum eū, tū clericos eius in crimen vocaturum, si à populo vlla cōflaretur seditio, Titus libellum ad eum misit, estq; testatus, quòd quamuis Christiani Gentilibus aduersarij essent, tamen quietè & tranquillè se gererēt, & suis hortationibus inducti, nihil omnino seditiosum cogitarent. Quibus ex verbis cum Titum plebi inuisum & odiosum reddere pararet, scripsit ad ciues Bostri literas, cumq; vt populi accusatorē apud illos insimulauit: nimirum quòd dixerat populum non sua spontè, sed suis hortationibus se à seditione temperasse. Itaq; populum incitauit, vt illum velut sibi infensum è ciuitate exturbaret. Eiusmodi scelera permulta etiam in alijs locis, vt est credibile, partim imperatoris mandato, partim furore & temerario populi impetu fortè edita sunt: quorum

P causa

SOZOMENI HISTOR.

causa imperatori attribui poterit, hoc pacto. Nam eos, qui
 maleficia tam nefaria admittebant, legibus nequaquam co-
 ercuit, sed propter odium, quo religionem nostram profe-
 quebatur, licet verbis eos increpare videretur, re ipsa tamē
 ad similia patranda adhortatus est. Vnde Christiani in sin-
 gulis ciuitatibus & pagis, etiam illo nequaquam perseque-
 te, fugam ceperunt. Cuius fugę cum alij complures meo-
 rum maiorum, tum auus meus particeps fuit: propterea,
 quod cum patre Gentili natus esset, & ipse cum vniuersa
 familia, & hi, qui erant genere Alaphionis orti, primi in
 Bethelia, pago ditioni Gazenzium subiecto, multis homi-
 nibus frequentato, & delubra habente, tum ob vetustatem,
 tum ob structuram ab habitatoribus magno in honore ha-
 bita, & maximē omnium illud, quod Pantheon vocabatur,
 supra cliuum quēdam hominum manu factū, velut supra
 arcem positum, & toti pago vndiq; eminent. Et quantum
 cōiectura assequor, locus inde nomen traxit, & ex Syriaca
 lingua in Gręcam translatum, domiciliū deorum propter
 illud delubrū Pantheon, appellatū est. Ferunt autē illis, qui
 ex horum familijs sati sunt, Hilarionem monachum reli-
 gionis Christianę recipiendę causam & authorē extitisse.
 Nā cū Alaphiō iste dæmonio agitaretur, & quidā tū Gē-
 tiles tū Iudæi incātationibus ad dæmonē eijciendū, & alijs
 quibusdā superstitionis ineptijs crebro multūq; vti, nihil
 proficerent, Hilarionē, inuocato nomine Christi, dæmo-
 niū expulisse, & hominē ad fidē Christi deduxisse. Meus
 autem auus in sacris literis interpretandis magnam laudem
 est adeptus: vir erat ingeniosus, & talis, qualis non in ob-
 scuro latere debeat: humaniore etiam literatura mediocri-
 ter institutus, ita vt Arithmeticę expers non esset. Quā ob
 rē Christianis, qui Ascalonē, Gazam, & loca finitima inco-
 lebant, perq; charus erat: propterea q̄ ambiguas sanctarū
 literarū sententias, & ad religionē aptē, & aperte ac facillē
 ad oīum intelligentiā dissoluere poterat. Virtus autē eorū,
 qui altero ex genere orti sunt, vix à quoq; oratione ex-
 plicari potest. Nam hi primi hoc in loco ecclesias & mona-
 steria fundarunt, eaq̄e tum vitę integritate, tum beni-
 gnitate in peregrinis & egentibus excipiendis ipsi exorna-
 rūt. Qua ex familia boni viri, q̄ ad nostrā vixere ætatē, na-
 ti sunt

ti sunt: quibuscū iā ætate valdè prouectis ipse, cū essem adolefcens, versatus sum. Sed de his postea plura differetur.

De studio quod Iulianus in stabilienda gentiliū religione, & nostra euertenda, posuerit, & epistola quam ad quēdam gentilium archiepiscoporū miserit.
CAP. XV.

Imperator cū iam pridē studeret, vt religio gentilis per vniuersum imperiū peruaderet, iniquo animo tulit, eū videret eam religione Christiana, laude & hominū approbatione inferiorem esse. Nā tametsi delubra patefacta fuere, & sacrificia, atque dies festi patrij Gentilium in singulis vrbibus sibi ex sententia procedere videbantur, tamen discruciabatur animi, cum secū cogitaret, q̄ si eius conatu nudarentur, foret, vt ista omnia breui commutaretur. Maximè aut̄ omniū eū angebat, q̄ audiret vxores, liberos, & seruos multorū sacerdotū fidem Christi profiteri. At verò cū existimaret religionē Christianā maximā ex vita & moribus eorum, qui eā sequebātur, cōmendationē consecutā, instituit animo delubra Gentiliū tū apparatus, tum ordine religionis Christianæ adornare: subsellijs præterea & primarijs sedibus, doctoribus lectoribusque gentilis doctrinæ & exhortationū, quinetiā præcibus in certis horas diesq̄, præscriptis, monasterijs item virorum & mulierum, qui sapientiæ studio se dicauerant, collegijs etiam peregrinorum & pauperum, reliqua denique in egentes benignitate religionem Gentilem nobilitate. Porro peccatis voluntarijs & nō volūtarijs secundū Christianorū traditionem post pœnitentiā castigationē ex æquo respondentē cōstituere. Dicitur præterea imitatus esse in primis formulas literarū episcopaliū, quibus solebāt se inter ipsos certiores facere de peregrinis, quò proficiscerētur, & vnde venissent, vt tanq̄ noti atq; adeo amici propter signi testimoniū hospitio exciperentur, diligenterq; curarent. Quæ cū instituisset, serio laborabat, vt Gentiles his Christianorū institutis assuescerēt. Sed quoniā istud fortasse multis videtur incredibile, idcirco nō aliunde, q̄ ex ipsis imperatoris literis, idē ipsum quod iam dixetim,

κχτα-
γωγιοις

SOZOMENI HISTOR.

verum esse ostendam. Sic enim scribit.

*Juliani imperatoris epistola ad Arfacium
Pontificem Galatiæ scripta.*

QUOD quidē nondū religio Gentiliū ex nostra procedat sentētia, impedimēto sunt hi, qui eā profitentur. Quæ autē à diis nobis donata sunt, ea splēdida sunt, magna sūt, excellētiora sunt, q̄ quæ omnino vel optari, vel sperari poterāt. Nā in tam exiguo temporis spatio (sit qui dem Nemesis nostris verbis propitia) tantā ac talem rerum mutationem paulō antē ne optare quidem quisquā audebat. Sed quid est causā, cur in hisce perinde ac si nihil amplius opus esset, cōquiescamus, ac non potius cōuertamus oculos ad ea, quibus impia Christianorū religio creuerit, id est, ad benignitatem in peregrinos, ad curam ab illis in mortuis sepeliendis positā, & ad sanctimoniam vitæ, quam simulant. Quorum singula à nobis verē exequenda esse cēseo. Neq; satis est, istud solum institutū sanctē obseruari, sed velim omnes nostros sacerdotes omnino, qui Galatiā incolunt, vel minis impellas, vel ratione persuadeas, vt sint honesti, vel sacerdotali ministerio abdicēs, si non vnā cum vxoribus, liberis, & famulis, diis colendis sedulō animos attendant: & ne patiantur seruos, aut filios, aut cōiuges Galilæorum impiē in deos se gerere, & impietatem pietati proponere. Deinde sacerdotē quēque hortare, ne accedat ad spectacula, neue in taberna bibat, neu artem aliquam, aut opificiū turpe infamēue exerceat. Et qui tibi in his rebus morem gerunt, eis honorem tribuito, qui autem resistunt, expellito. Porrō Xenodochia multa in singulis ciuitatibus extruito, vt peregrini nostra benignitate fruantur: neque solum hi, qui nostram colant religionem, sed alij quoque, si qui pecuniarum indigeant. At ratio, qua res tibi ad hoc institutum necessariæ abundē suppetant, à me interim excogitata est. Nam triginta millia modiorum tritici in tota Galatia, & sexaginta millia sextariorum vini in singulos annos dari iussi. quorum quintam partem in pauperes, qui sacerdotibus inserviunt insumendam esse mando: quod reliquum est, peregrinis & mendicantibus subleuandis distribuendum. Nam turpe profectō est, cum nemo

ex lu

ex Iudæis mendicet, & impii Galilæi non suos modò, sed nostros quoq; alant, vt nostri auxilio, quod à nobis ferri ipsis debeat, destituti videantur. Quare doceto Gentiles in eiusmodi ministeria pecuniam conferre, & pagos Gentilium ex fructibus dijs offerre primitias, & eiusmodi beneficentiæ officijs assuefacito, planumque illis facito hoc nostrum olim munus fuisse. Nam Homerus Eumæum sic loquentem facit.

*Hospes si nostris succederet aduena tectis
Vilior, acciperè placidè. Sunt diues, egensq;
A Ioue: parua mea est (fateor) sed grata facultas.*

Neque igitur permittamus alios nostrorum imitatione bonorum nobis laudem præripere, vt ipsi propter socordiam turpitudine & infamia afficiamur, immo potius, ne pietatem erga deos penitus proderere videamur. Quòd si te illa sedulo obire accepero, maxima sane lætitia gestiam. Præfides domi raro inuisas, sed scribas ad eos literas sapissimè. Ingredientibus illis in urbem nemo sacerdos obuiam prodeat: nisi quando ad templa deorum accedunt, solum intra vestibula. Eos intrantes nullus miles præcedat, sequatur autem, qui vult. Nam simul vt ingreditur limen delubri, priuati personam induit: Siquidem ipse, vt nosti, his, qui intus sunt, præes, propterea quòd diuina lex istud postulat. Et qui tibi parent, sunt reuera pij: qui autè præ arrogantia resistunt, ostentatores sunt, & inanis gloriæ appetentes. Pissiminti opem ferre paratus sum, dummodo matrè deorum sibi propitiam reddant. At si eam contemnant, nõ modò culpæ affines erunt, verùm etiã, quod dictu acerbius est, in grauissimam apud nos offensionem incurrunt.

*Nam scelus infandum est, dextram prestare benignam,
Illus qui superis indicunt bella beatiss.*

Peruade igitur illis, vt si à me curam de se suscipi cupiant, omnes vnà se deorum matri supplices se præbeant.

P iij Quòd Iu-

SOZOMENI HISTOR.

Quòd Iulianus Christianos vt tyranni suspicionem euitaret, astute circumueniendo supplicijs afflicebat, & quòd crucis insigne deleuit, militesq; vt inuitè sacrificarent induxit. CAP. XVI.

AT tamen si imperator, dum ista ageret scriberetq; putauit facile subiectos sua sponte à fide Christiana descituros, & omnia, quæ ad religionem Christianã delendam facerent, sedulo molitus est, neminem tamen inducere potuit: atque eos aperta vi cogere plane dispudebat, ne tyranni partes agere videretur. Attamen de suo studio nihil remisit, sed omnia, quæ ad religionem Gentilium facere viderentur, machinatus est: atque subiectos, & maximè omnium copias militares, has quidè sua ipsius, illos aut magistratuũ opera, ad eam deducere laborauit. Omnes autem omnino ad illã profitendam cum reuera assuefacere conaretur, illud, quod in signis militaribus Romanorum principè locũ obtinebat, quodq; Cõstantinus diuinò madao vt supra cõmemoratum est, in insigne crucis commutauerat, ad veterem effigiem & figuram traducere decreuit. Nam dedit operã, vt in publicis imaginibus iuxta ipsum Iuppiter depingeretur, velut è cœlo apparens, coronam & purpuram, quæ sunt imperij insignia, ipsi præbens: Mars item & Mercurius in eum intuentes, & tanq̃ obtutu oculorum testificantes, quod vir erat tum in dicendi arte, tum in re militari spectatus. Ista quidè & alia quęcunq; ad cultum Gentilitiũ spectabãt, imaginibus admisceri imperauit: ad eum finè, vt non modò simulatione honoris imperatori decreti, subiectos res vnã depictas latenter venerari cogeret, verũ etiã vt veteribus institutis ad suam libidinè abutès, omni solertia & mètis acumine adhibito, volũtates subditorũ clãm in fraudè induceret. Nam sic cogitabat: si hoc illis persuaderet, se multò facilius, quæ in animo habebat, de cætero effecturum esse: sin repugnare animaduerteteret, in illos, vtpote nouas res contra Romanorum instituta molientes, & cum in rempub. tum in imperium peccantes, absque vlla venia vindicaturum. Quare pauci profectò erant, qui dolum eius intellexeret: qui quidem cum, vt moris erat, adorare renucent, pœnas dedere. Multitudo

titudo autem (quod fieri solet) præ ignorantia & mente simplici legi veteri se omnino parere putavit, & ita inscitia decepta, ad imagines colendas accessit. Verum imperator nihil ne ex hoc quidem conatu profecit. Ac tamen hæc eius astutia perspicuè deprehensa est, tamen nihil de contentione animi ac studio remisit, sed omnè, ut dicitur, movit lapidè, ut subiectos ad parè secum religionis modum sequendum deduceret. Atque quanquam quod tunc moliebatur, ab eo, quod supra diximus, penitus non discrepavit: tamen & magis omnibus apparuit, & maiore cum violentia susceptum est, & causa fuit nonnullis, qui in aula militabant, maioris constantiæ & fortitudinis. Vbi enim tempus advenit, ut imperator milites remuneraret (quod quidem Calædis apud Romanos, & diebus festis natalibus tunc imperatorum, tum primarum urbium imperij omnino fieri solet) cum secum consideraret, quæ simplex natura, quanquam insulsum esset militum genus, & quam facile propter consuetam avaritiam, quæ in eo inesse solet, pecunia vinci posset, & singulis, qui ad munus accipiendum accedebant, datum esset in mandatis ab his, qui imperatori astabant, ut incensum offerrent (in proximo enim erat & thus positum, et ignis) perinde quasi hoc olim fuisset apud Romanos decretum, ibi tum alij absque metu presentiam animi & magnitudinem declararunt, neque incensum offerre voluerunt, & donum ab imperatore accipere prorsus renuerunt: alij simulatione legis & antiquitatis confisi, se deliquisse ne utique in animum induxerunt: alij autem vel lucro, quod proponebatur, velut inescati, vel metu & perturbatione propter supplicium quod eminebat percussi, licet intelligerent se iam ritum Gentilitium exequi, minime tamen isto scelere sese obstringere detrectarunt. Eorum autem, qui præ ignorantia in hoc peccatum incidebant, nonnulli dicuntur, cum amicè inter se epularent, sibi mutuo, uti in potando fieri solet, propinantes, Christum super poculis nominasse. Quendam autem è conuiuis interpellasse eos, ac dixisse: permirum esse illos voluisse nomen Christi invocare, quem paulò antè denegauerant: eo scilicet tempore, quo dono ab imperatore accepto, thus in ignem imposuissent. Quod simul ut audièrent, intellexeruntque quod facinus consciuissent, illico inde propere egressi,

SOZOMENI HISTOR.

palá per plateas curfitare, clamare, lachrymas fundere, deſi
ipſum & omnes homines teſtari, ſe Chriſtianos eſſe, & in
ea fide permanere: atq; ignoratione illius, quod factũ erat
(ſi verum omnino dicendum eſſet) ſolam manum, animo
proſus repugnante, Gentilitatis labe pollutá fuiſſe. Vbi
autem ad imperatoré veniũt, proiecto ad pedes eius, quod
dederat, auro, valde cõſtantibus & generoſis animis poſtu
lant, vti ſuũ ac propriũ munus recipere, hoc eſt, vt necé
ſubirét. Nam ré planè eſſe, cuius ipſos nunquã peniteret,
ſi pro ſcelere, quod inconſyderatè admiſiſſet, toto corpo
re, idq; ppter Chriſtũ, penas perſoluerét. Imperator verò
licet ea re grauiter commotus, noluit tamen eos interficere,
inde illis honos tribueretur martyrij, ſed è militum nu
mero exemptos, aula ſua exturbauit.

*Quòd Iulianus Chriſtianiſ forum, iudicia, & gen
tilium literarum cognitionem interdixit, & de
Bafilio magno, Gregorio Theologo, & Apolina
rio, qui Iuliano reſtiterunt, & ad gentiliũ for
mam ſacras literas conuerterunt, ac præcipuè
Apolinarius, & Gregorius Naziancenus, quo
rum alter admodum Rhetoricè pleraq; conſcri
pſit, alter carmine heroico præſtantiſſimos quoſq;
poetarum imitando expreſſit. CAP. XVII.*

HOc animo fuit etiam aduerſus omnes Chriſtianos
imperator: ſiquidè cum nihil haberet criminis, quod
illis poſſet obiicere, arrepta tamen ex eo occaſione,
quòd idolis immolare recuſarent, ius reip. eis denegauit,
& neque in communes hominum congreſſus, neque in
forum venire, neq; iudicium exercere, neq; gerere magi
ſtratum, neq; vllum dignitatis gradum obtinere permiſit.
Porrò autem vetuit, ne Chriſtianorũ liberi poetas & alios
ſcriptores Gentiles perdiſcerent, neũe horũ doctores adirent.
Nam non mediocriter eius animum offendebat, non
ſolũ Apollinarius Syrus, vir oĩ doctrinæ genere, & orati
onis formis inſtructus, verum Baſilius quoq; & Gregorius
Cappadoces, qui omnibus illius ætatis rhetoribus laudè
præſtipiebát, atq; alii eodè tẽpore q̄ plurimi diſerti viri.

Quorum

Quorum alij sunt decreta concilii Nicæni, alij hæresim Arianam amplexati. Hinc igitur solum quoniã magnam ad persuadendum facultatem posse parari censebat, vetuit ne Christiani Gentilium disciplinis instruerentur. Quo quidem tempore Apollinarius, quem dixi, quò sua multiplici doctrina & bonitate ingenij oportunè multis prodesset, ad exemplar poëmatis Homeri, veterem Hebræorũ historiam vsque ad regnum Saulis carmine heroico conscripsit, & totũ opus in viginti quatuor libros distribuit, singulisq; singularum literarum Græcarum nomen imposuit, numero earundem & ordine omnino seruato. Comædias quoq; composuit fabulis Menandri similes. Itemque Tragedias Euripidis, & Liricos Pindari versus imitatione adumbravit. Ad summam, argumentis è sanctis literis depromptis, de illis ad similitudinẽ earũ disciplinarũ, quæ ἐγκύκλιαι appellantur, scripsit: breuiq; temporis spatium opera edidit, quæ numero, dicendi vi, ipso orationis habitu, sermonis proprietate, forma deniq; & dispositiõẽ scripta Gentiliũ, qui in his rebus cum primis excellabant, exæquarunt: adeo vt nisi antiquitatem admirarentur homines, & quibus assueti fuerint, ea chara haberent, lucubrationes Apollinarii nõ minoris, q̃ veterũ scriptorũ æstimerent, ea sq; itidẽ docerent: eiusq; ingeniuẽ eò magis suspiceret, q̃ veterũ singuli in vno genere separatim elaboraret: iste aut ad omne genus scripti animũ applicas, vim, & virtutẽ cuiusq; cũ vsus postulare, accuratè expressit. Nõ obscurus est ille quidẽ liber, quem, aduersus imperatorem Iulianum, siue aduersus philosophos Gẽtiles pro veritate inscripsit: in quo sine vllis sacrarũ literarũ testimoniis plane ostendit eos in illo, quod de Deo sentiendũ est, per errorem vehemẽter lapsos esse. Quæ irridẽs imperator, episcopis eius temporis facilẽ præstantissimis scripsit hæc verba: *Legi, intellexi, improbau.* Ad quæ rescripsere episcopi: *Legisti quidem, sed non intellexisti. Nam si intellexisset, non improbasset.* Sunt qui hanc epistolã Basilio ecclesiæ Cappadocię antistiti attribuãt: neq; id sanè immeritò. Sed siue eius sit siue alterius, qui eam scripsit, quisquis fuerit, iure tum propter magnitudinem animi, tum propter eruditionem debet laudari plurimum.

SOZOMENI HISTOR.

De Iuliani oratione cui titulus est *Misopogon*, &
Daphne apud Antiochiam, & eius descri-
 ptione, & reliquiarum sanctę Mar-
 tyris Babylę translatione.

CAP. XVIII.

Imperator verò cum bellū cōtra Persas gerere moliretur,
 venit Antiochiā, quæ est vrbs Syria. Cū autē plebs vo-
 ciferaretur, q̄ rerū ad victū necessariū permagna esset
 copia, percarē tamē vēderētur, imperator, credo, quò popu-
 lū alliceret, mādavit, vt res in foro venales minori pretio, q̄
 quo æstimari deberent, venderentur. Cumque ea de re cu-
 pedinarij inde aufugerent, factum est, vt res necessarię ple-
 bem deicerent. Antiocheni igitur hanc rem grauter & in-
 iquo animo ferentes, imperatorē cōtumelijs afficere, & in
 barbam eius, quòd paulò prolixior erat, illudere, illiusque
 monetā, quæ tauri effigie signata erat, irridere cœperūt. Nā
 ei per conuicium obijciebāt, mundum ab eo imperium ad-
 ministrante, non aliter atque à tauris ferocibus, qui cotnua
 in sublime iaciunt, labefactatum euersumq̄; esse. Ille autem
 primo ardens iracundia, minatus est se Antiochenos malè
 habiturum, Tarsumque transferre constituit. At postea, ira
 mirandum in modum mitigata, verbis duntaxat contume-
 liam illam vltus est, pulcherrimo elegantissimoque libro,
 quē *μισοπόγων*, id est, odiū barbæ inscripsit, aduersus
 Antiochenos edito. Quinetiam Christianis, qui in ea vr-
 be erant, nō dissimilē se præbuit, superstitionemq̄; Gētiliū
 roborare cōtendit. Sed quę res id temporis ad Babylę mar-
 tyris tumultum, & ad fanū Apollinis quod erat in Daphne
 acciderūt operę pretiū profectò est cōmemorare. Atq; hīc
 initiū narrandi faciā. Daphne est suburbium Antiochię per-
 celebre, nemore multis Cupressis vestito cinctum, alijsque
 arboribus cupressis admixtis variatum. Subter arbores au-
 tem terra pro temporum vicissitudine, alios alijs succeden-
 tes flores benè olentes cuiusque generis producit. Locus
 autem vndique ramorum & foliorum densitate, quæ solis
 radios ad solum vsque terræ haud penetrare finit, velut te-
 cto, vel vmbra potius circumfusus est. Est etiam, tum pro-
 pter

propter abundantiam & pulchritudinem aquarum, tum propter
 temporum æquabilitatem, tum denique propter placiditatem
 ventorum flatum peramcenus, & ad oblectationem
 valde accommodatus. Itaque apud Gentiles infabulis est,
 Daphnem filiam Ladonis fluminis Arcadię, cum Apollinẽ
 amatorem fugeret, in arborẽ suo nomine appellatã cõuer-
 sam fuisse. Apollinẽ autẽ ne sic quidem perturbatione illa
 animi liberatum, ramis arboris, quam amabat, se coronasse,
 ipsam arborẽ complexũ esse, & locũ sibi, si quisquã alius,
 charum, prærogatiua præ cæteris honorasse. In Daphnem
 igitur suburbium ingredi, cum eius generis esset, turpe mo-
 destis viris existimabatur. Nam & situs loci, & natura erat
 ad lasciuiam accommodata, & materia fabulæ, quæ fuit pla-
 ne amatoria, leui arrepta occasione, in animis corruptorum
 adolescentium duplo maiorem amorem iniecit. Nam res
 in fabulis descriptas, velut causam ad se excusandos affe-
 rentes, vehementius incendebantur, & omni exuto pudore,
 ad facta libidinosa cupidẽ ferebantur, nec poterant vel
 seipos temperare, vel tẽperantes homines eo in loco secũ
 videre. Nam si quisquam eorum absque amica fortẽ in
 Daphne versaretur, stupidus plane, inhumanus, & tanquã
 scelus quoddam, aut pestis detestabilis fugiendus videba-
 tur. Erat hic locus seuera in magna veneratione apud Gen-
 tiles, & magno æstimatus. Nam eximia Daphnæi Apolli-
 nis statua in eo fuit, & delubrum magnifica opera & sum-
 ptuosa constructum: quod fama est à Seleucio patre An-
 tiochi, à quo Antiochia nomen accepit, ædificatum esse.
 Credebatur etiam ab his, qui istas res colere solent, aquam
 in eum locum ex fonte Castalio influere, quæ facultatem
 diuinandi hominibus tribuebat, paremque vim, & idem
 nomen cum ea, quæ est in Delphis obtinebat. Quinetiam
 iactant Adriano priuatam etiamnum vitam degenti im-
 perium ei obuenturum in eo loco prænuntiatum fuisse.
 Nam dicunt eum, cũ folium fonte Daphnes tinxisset, hau-
 sisse inde rerum futurarum cognitionem in folio planẽ de-
 scriptam: ac cum ad imperium gubernandum peruenisset,
 fontem aggere obruisse, eo consilio, vt aliis non liceret ex
 eo discere futurarũ rerũ scientiam. Sed hæc quidem nar-
 rantur accuratẽ ab ijs, qui curam ac studiũ in fabulis con-
 texendis

SOZOMENI HISTOR.

contexendis posuerūt. Vbi verò Gallus, frater Iuliani Caesar à Constantio designatus, Antiochiæ ætatem degit, quoniam Christianus erat, cum pro primis eos, qui pro religione Christiana martyrium obierant, colebat, cōstituit hūc locum purgare tum superstitione Gētilium, tum intemperantium hominum contumelia. Atque cum persuasum haberet se facile hōc perfecturum, si modò ecclesiam ibi in delubri loco extrueret, transtulit in Daphnem loculū Babylæ Martyris, qui ecclesiam Antiochenam præclare admodum rexisset, martyrioque occubisset. Ex quo quidē tempore dicitur dēmoniū nullum oraculum vti consueuerat edidisse. Videbatur quidem primò istud propterea accidisse, quòd victimis iam carebat, & cultu illo, quo antè dignatus fuerat. Sed postea tamen ab eo ipso patefactum est, quòd martyr, cuius corpus in proximo repositū erat, impedimento fuit, quò minus istud, vt solet, præstaret. Etenim quanquam Iuliano solo imperium Romanum gubernante, Libamenti, nidore, & copia hostiarum abundat, nihilominus tamen cōticuit ad extremum responso dato, perspicuè causam superioris silentij per se declarauit. Nam cum imperator animo instituisset de rebus, de quibus ei libitum erat, oraculum, quod in eo loco fuit, tentare, accedens ad delubrum, dæmonium monimentis, & victimis magnificis honorat: oratque vt res, quas molitur, non negligeret. Dæmonium igitur & si non planè & apertis verbis ita significabat, se nimirum propter Babylā martyrem, cuius bustum vicinū erat, oracula dare nō potuisse, tamen respondit locum refertum esse cadaueribus mortuorum, idque obstare, quo minus oracula ederet. Quo audito, imperator licet multa essent cadauera in Daphne condita, tamen quoniam conijciebat martyrem solum esse oraculis impedimento, dat mandatum, vt bustū martyris inde in alium locum transferretur. Itaque Christiani in vnū congregati, bustum circiter quadraginta stadia in urbem trahunt: vbi iam martyr in loco, qui ab eo nomen accepit, repositus iacet. Ferunt eo tempore viros, & mulieres, iuuenes & virgines, senes & pueros, mutua ipsorum cohortatione incitados, per totum iter psalmos cantasse: qui quāuis simularent se, quò labores itineris leuarent, cecinisse, tamē canebant

canebant reuera ardenti studio & propensa erga pietatem voluntate incensi, propterea quòd imperator aliter omnino atque ipsi de deo sentiebat. Psalmos autè ordiebantur hi, qui eos canere accurate norant, multitudo autem simul voces fudit cù concentu, huncq; versum addidit. Confundantur omnes, qui adorant sculptilia, & qui gloriantur, in simulachris suis.

Quòd propter reliquiarum eius translationem, multas Christianis clades Iulianus inflixit, et de sancto confessore Theodoro, & quòd delapso calitus igne, Daphnai Apollinis templum conflagrauit.

CAP. XIX.

OB hanc causam imperator, perinde quasi còtumelia affectus fuisset, ira exardescere cœpit: & propterea còstituit supplicia Christianis irrogare. Verùm Salustius eius præfectus, licet professione Gentilis, illud quidè consilium non probauit: sed tamen cum resistere non posset, mandatum imperatoris re ipsa exequitur: & postridie multos comprehendit Christianos, & in vincula conijcit. Ac primum omnium adolescentem quendam, cui nomen erat Theodorus, in medium productum, ad equuleum applicat. Ille diu acutis testis suffossus, neq; tormentis succubuit, neque præfecto supplicè se præbuit, sed ita se gessit, vt nihil videretur sentire doloris: quinetiam velut spectator cruciamentorum sibi inflictorum toleranter ac placidè plagas excepit, psalmumq; cecinit rursus eundè, quem pridie cecinerat, atq; ita planè ostendit, quàm non curaret ea, pro quibus in iudicium adductus fuisset. Præfectus autè constantiam adolescentis admiratus, cum venisset ad imperatorem, res ab eo gestas illi exposuit: dixitque nisi celerius ab instituto desisteret, fore, vt & ipsi omnibus haberetur ludibrio, & Christiani plus inde laudis & gloriæ colligerent: quod concilium cum magis approbaretur, qui erant comprehensi, vinculis liberabantur. Dicitur porrò Theodorum cum à quibusdam rogatus esset, num dolorè sensisset tormentorum, respondisse, se non omnino omnimò sensu doloris caruisse: verùm adolescentè sibi astitisse, qui doloris

doloris

SOZOMENI HISTOR.

doloris morsus sedasset: tenuissimo linteo absterfisse sudores, aqua frigidissima corpus perfudisse, quæ & ardores restinxit, & grummas subleuauit. Videtur quidè certè mihi hoc nõ solius esse hominis, quantumuis generosi, vt corporis afflictatione adeo contemnat, nisi qui forte robore & vi diuina adiutus fuerit. Itaque Babylas martyr ob eam causam, quam supra demonstrauius, & in Daphne conditus est, & inde rursus translatus. Qua re confecta, haud ita diu post, ignis ex improviso in delubrum Apollinis Daphnæi irruens, totum tectum, & ipsam statuam flamma penitus absumpsit: atq; parietes solum, quibus delubrum erat circumdatum, columnas præterea, qui tum vestibulum, tum posteriorem partem aedificij suffulciebant, nudatas reliquit. Atque vt Christiani putabant ignem illum cælitus in dæmonem delapsum esse: sic Gentiles rumorè dissiparunt, illud facinus à Christianis dedita opera perpetratum. Quæ opinio cum superior esset, sacerdos Apollinis adducitur in iudicium, vti quis incendij author fuisset, indicaret. Atque licet multis verberibus cæsus, grauiusque cruciatus, neminem tamen omnino indicauit. Qua re potissimum inducti Christiani, constanter affirmarunt, ignem nõ ab hominibus per insidias iniectum, sed diuina ultione è cælo dimissum, in delubrum irruisse. Atque ista hoc modo accidisse accepimus. His rebus in Daphne propter Babylam martyrem à Deo confectis, imperator credo, cum certior factus esset ecclesias quasdam in honorem martyrum esse prope Apollinis Didymæi fanum, quod est pro Mileto situm, ædificatas, scripsit ad Præsidentem Carie, vt si tecta iam & mensam sacram haberent, eas incenderet: sin earum ædificia ex dimidia parte duntaxat perfecta essent, fundamentis disturbatis solo æquaret.

De Christi Statua quæ Paneadi habebatur, quam cum diruisset, destruxissetque Iulianus, suam ibidem erexit, & quomodo ea ista fulmine collapsa sit, & de fonte Emaus, in quo pedes suos lauit Christus, & Perside arbore, quæ Christum in Ægypto adorauit, & miraculis per eam aditis. CAP. XX.

Illud

Illud porro dicitur à me, quod etiam regnante Iuliano accidit: quod quidem vt Christi potentiam planè indicat, ita irâ diuinam aduersus imperatorem accensam, euidenter ostendit. Cum certior factus esset Cæsareæ Philippi (est ea quidem vrbs Phœnicię, quam Paneadem vocât) præclaram esse Christi statuam, quæ mulier quæ sanguinis profluuio laborabat, cum esset morbo liberata, ibi collocauerat, eâ deturbauit, suamq; in eius loco posuit. Quo factò, ignis violentus de cœlo delapsus, statuâ illâ circiter pectus persecuit, caputq; vna cū collo in terrâ deiicit, atque in facië humi ea in parte defixit, quæ fuerat à pectore diuisa. Ex quo quidē tēpore ad hodiernū diē atra tanq̄ fulminis ictu ambusta manet. Id tēporis igitur Gētiles statuam Christi tanta cum violentia trahebant, vt eam confringerent. At Christiani postea eius fragmenta cum collegissent, in ecclesia posuerunt, vbi etiam adhuc custoditur. Ex basi, supra quam hæc statua locata erat, herba quædam, vt narrat Eusebius, quæ morbis cuiusque generis mederi solet, enascebatur: quæ quidem cuius generis esset, nemo nostrorum medicorum, qui vel scientia valebant medendi, vel experientia, omnino nouit. Neque certe mihi mirum videtur, à deo, cum ad carnem humanam sumēdam ipse venisset, beneficia adeo noua & peregrina hominibus delata esse. Nam cum alia q̄ plurima miracula in quibusdā ciuitatibus & pagis edita sunt, quæ solis indigenis fuerint per traditionem à tēporibus Christi & apostolorum ductam cognita, tum istud etiam reuera, quod modò hoc in loco commemorabo. Est vrbs Palæstinæ, quæ iam Nicopolis dicitur: cuius quidem, vt pagi (sic enim istum fuit) diuinus euangeliorum liber facit mentionē, eaq̄ Emaus appellat. At Romani, capta Hierosolyma, & parata contra Iudæos victoria, eâ Nicopolim nuncupabāt nomine ex euentu belli imposito. Ante hanc urbem propter triuium, in quo Christus post resurrectionem à mortuis cum Cleopha incedens, simulabat se ad alterum pagum properè contendere, est fons quidam salutaris, in quo nō hoīes modò, qui ægrotant, loti curantur, verum etiam alia animalia, quæ varijs morbis laborant. Nam ferunt Christum vnâ cum discipulis quodam tempore è via ad fon-

ad fon-

SOZOMENI HISTOR.

ad fontem illum diuertisse, inque eo lauisse pedes, & aqua ex eo tempore vim morbis medendi habuisse. Memorant præterea arborē esse, quæ persis dicitur, Hermopoli, quod est oppidum Thebaidis, cuius fructus, aut folium, aut particula aliqua corticis ægrotis admota, morbos à compluribus depulerit. Nam traditum est Ioseph, cum propter Herodem assumptis secum Christo & Maria sancta Deipara, fugisset, venisse Hermopolim. Atque simul ut portæ appropinquauit, istam arborem, licet planè maximam, aduentu Christi turbatam esse, atque ad solum vsque se inflexisse, & Christum adorasse. Atque hæc quidē de hac arbore, sicut à multis audiui, à me commemorata sunt. Quæ quidem, si quid ego iudico, vel significabat Christum iam in vrbe adesse, vel vt verisimile est, non modò arborem, quam incolæ propter magnitudinem & pulchritudinem lege Gentilitia venerabantur, demone iam, qui ibi colebatur, ob Christum talium rerum euersorem, qui eo in loco comparebat, perhorrescente, sua sponte commotam esse, verum etiam omnes Aegyptiorum statuas, aduentante tū Christo, iuxta prophetiam Esaia concussas. Itaque demone inde abacto, arbor, quò rei gestæ testimonio esset, remansit ibi, fidelesq; morbis liberauit. Atque vt Aegyptij & Palæstini istarum rerum, sic alij singuli aliarum, quæ apud ipsos gestæ sunt, testes locupletes existunt.

Quòd Christianis infensus Iulianus, Iudæis templum Hierosolymis restaurandi facultatem dedit, quorum plures summa ope rem aggressos, flamma erumpens absumpsit, & de crucis figuris quæ in eorum vestibus qui operi insistebant, apparuerunt. CAP. XXI.

ET si verò imperator odio habuit Christianos, & infenso animo in eos atq; inimico fuit, tamē aduersus Iudæos eorūq; patriarchas & duces beneuolus se & mansuerum declarauit: scripsitque ad populum vt pro se suoque regno preces funderent. Verum hoc ab eo factum est, quantū ego cōiectura assequi possum, non quod eorū approbaret religionem, quam norat velut matrem fuisse reli-

ligionis Christianæ, quippe quæ eisdem habeat & prophetas, & patriarchas, sed quod Iudæi capitali odio Christianos prosequerentur: & propterea laboratum est ab eis, ut cultu atque obseruantia, qua erga illos usus est, hos, quos odio prosequerentur, grauitè angeret. Fortasse etiã eo pacto illos facilius ad cultum gentilem & sacrificia adduci posse putabat, quippe cum sanctos scripturæ libros non sensu spiritali, ut Christiani, & etiam ipsi sapientiores Hebræi, sed literali solum, ut ita dicam, interpretarentur. Atque eum hoc animo fuisse, conatus eius planè declararunt. Nam accersitis gentis illius principibus, cohortatus est eos, ut legem Moysis audirent, & patria instituta ipsis in memoriam redegit. A quibus cum esset responsum, tēplo Hierosolymitano iam diruto, nec fas sibi esse, nec morem patrium ferre, ut cum iam è sua vrbe primaria essent eiecti, alibi istud præstarent, suppeditat illis ex communi pecuniam, qua templum de integro extruât, eo cōsilio, ut eandē cum maioribus religionis formā obseruent, eodēq; modo sacrificent. Illi igitur non cōplexi animo istud secundum sacras prophetarum vaticinationes minimè posse fieri, omni cura ac studio in opus incubere, & peritis architectis in vnum coactis, materiam ad ædificiū parare, locum denique perpurgare cœperunt. Quinetiam tanta animorum alacritate laborem in has res conferre, ut etiam eorum vxores rudera è loco gremiis exportarent, monilia & reliquum mundum muliebrem libentibus animis in opus impenderent. Alias res omnes huic suscepto operi tum imperator, tum alii Gentiles, tum cuncti denique Iudæi postposuerunt. Nam Gentiles, licet Iudæis infensi, in huius laboris societatem cum illis venere, propterea quod hoc modo persuasum habebant, se suum conatum posse perficere, & Christi prædictiones perspicuè falsas ostendere. Iudæi autem & idem ipsum cogitabant, & tempus se idoneum ad templum denuò ædificandum nactos arbitrabantur. Itaque simul ac veteris ædificii reliquias è loco sustulerant, effoderant, & solum purgauerant, dicitur postero die, quo primum iam essent fundamentum iacturi, terræ motus ingens factus esse, & lapides

Q

pides

SOZOMENI HISTOR.

pides terræ conuassatione è solo eiecti, & ex Iudæis pe-
 riisse hi, tum qui operis curam susceperant, tum qui ad il-
 lud spectandum venerant. Etenim ædes templo vicinæ,
 & porticus publici, in quibus versabantur, de repente cor-
 ruerunt. Atque eorum, qui his ruinis oppressi erant, nu-
 mero quidem cōplures, alij extemplo interierunt, alij se-
 mimortui inuenti sunt, quorum & crura fuerunt, & manus
 mutilatæ. Alij alias corporis partes labefactatas habuerūt.
 Postea verò, quàm Deus terram concutere desijt, rursus
 Iudæi, qui supererant, opus aggrediuntur, perinde ac si
 propter imperatoris mandatum necessario suscipiendum
 esset, quinetiam quòd ipsi magno illius absoluendi desy-
 derio tenerentur. Nam natura humana in his rebus, que
 ad voluptatē pertinent, ad id sæpius inclinatur, quod sibi
 detrimento esse solet, atque id vnum profuturum pu-
 tat, quod ipsa cupit perficere: hincque reuera in fraudem
 inducta, neque quid conducatur, solertia perspicere, neque
 periculis admonita, vel modestiam animi discere, vel ad
 id, quod decet, redire potest. Quòd quidem certè Iudæis
 id temporis accidisse censeo. Nam cum prioris incepti
 frustratio, diuinum numen illorū conatum damnasse eui-
 dentissimè demonstrauit, idem tamen quanquam frustra
 totis viribus tentare conabantur. Fertur enim vt secundo
 opus aggressi sunt, ignem subito è fundamentis templi e-
 rupisse, multosque absumpsisse. Atque istud ab omnibus
 & liberè dicitur, & pro certo creditur, & à nemine voca-
 tur in dubium, præterquàm, quòd quidam prædicāt flam-
 mam in ipsos vi ad templū accedere cupientes ex aduerso
 irruisse, illudque fecisse, quod modò commemoratum est:
 alij autem id ipsum contigisse, simul vt rudera exportare
 cœperunt. Cæterum siue hoc verum esse quis, siue supe-
 rius assentiatur, alterutrum parem videtur admirationem
 excitare. Aliud item accidit priore illo & euidentius fan-
 nè & multò admirabilius. Nam omnium Iudæorum a-
 mictus signo crucis notatus fuit, & vestimenta habuerunt
 stellis quodammodo variata, perinde quasi textorum ar-
 tificio maculis distincta fuissent. Quo factum est, vt alij
 eorum continuo Christum Deum esse existimarent, ini-
 quoque

quoque animò tulisse, quòd templum de integro ædifi-
care constituerant: alij paulò pòst ad ecclesiam se transf-
ferrent, initiarentur mylteriis, hymnis, & precibus Chri-
stum pro suis improbè factis placarent. Istis rebus si quis
fidem minimè adhibendam putet, sit persuasus saltem ab
his, qui eas ab earum spectatoribus acceperunt, qui-
que adhuc in vita manent: sit etiam persuasus
cum à Iudæis ipsis, tum à Gentilibus, qui
opus inchoatum reliquerunt, imò ve-
rò ne inchoare quidem potuerunt.

QVINTI LIBRI FINIS.

Q ij HERMIÆ